

บทที่ 3

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

1. แหล่งทรัพยากรประมงในชุมชน

ก. หมู่บ้านบึงกลาง

หมู่บ้านบึงกลางมีแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆที่เป็นแหล่งทรัพยากรประมงดังต่อไปนี้

1. ลำน้ำพอง

ลำน้ำพอง เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของหมู่บ้าน มีอาณาเขตล้อมรอบหมู่บ้านระยะทางยาวประมาณ 15 กิโลเมตร จึงนับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรประมงที่สำคัญที่สุดของชุมชน ลำน้ำพองประกอบด้วยอาหารธรรมชาติที่มีปริมาณมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นๆภายในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวบ้านสามารถหาอาหารธรรมชาติจากลำน้ำพองได้สะดวกมากที่สุด ทั้งช่วงเวลาปกตินอกฤดูกาลทำนา และช่วงทำนาซึ่งไม่ค่อยมีเวลาว่างมากนัก เนื่องจากลำน้ำพองมีทั้งบริเวณที่อยู่ใกล้กับที่อยู่อาศัย และบริเวณที่อยู่ใกล้กับที่ทำกินของแทบทุกครัวเรือน ทรัพยากรประมงที่สำคัญในลำน้ำพองมีทั้งปลาชนิดต่างๆ เช่น ปลาขาวสร้อย ปลากระทิง ปลาเนื้ออ่อน ปลากด ปลาก่า ฯลฯ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยหอยซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชนิด 2 ฝา เช่น หอยทราย หอยเล็บม้า กุ้งฝอย กุ้งก้ามกราม ปูนา แมลงที่อาศัยตามชายฝั่งน้ำ เช่น ดับเต่า แมงกระจำ กุ้งเขน เป็นต้น นอกจากอาหารประเภทสัตว์ดังกล่าวมาแล้ว ลำน้ำพองยังมีอาหารประเภทพืชผักที่สามารถนำไปรับประทานได้จำนวนมาก ทั้งที่เกิดขึ้นตามชายฝั่ง และในลำน้ำ เช่น ผักกุ่ม จมูกปลาไหล ผักบุ้ง ผักแว่น กะโถง คันจอบ ผักตบ ฯลฯ ลำน้ำพองจะมีลักษณะทางนิเวศวิทยาอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์และพืชเด่นๆแตกต่างกันบ้าง ชาวบ้านจะเรียกชื่อไปตามทำนน้ำต่างๆ ตามลักษณะภูมิประเทศที่เด่นๆในบริเวณนั้นๆ เช่น ทำไผ่ ทำหินหัก ทำม่วง เป็นต้น

2. หนองพิพน

หนองพิพนมีพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ เป็นหนองน้ำสาธารณะที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร ถือว่าเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ และมีลำห้วยไหลจากหนองพิพนลงสู่ลำน้ำพองในระยะสั้นๆ เดิมเคยเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน มีทรัพยากรประมงหลายชนิด เช่น ปลาดุก ปลาช่อน ปลานิล ปลาไน ปลาดูเพียน ปลาไหล ฯลฯ ผักบุ้ง ผักแว่น สายบัว ต่อมาเมื่อสภาพดินเงิน ประมาณปีพ.ศ. 2531 หมู่บ้านได้งบประมาณมาพัฒนาขุดลอกและกั้นฝายเพื่อเก็บกักน้ำไว้ในช่วงหน้าแล้ง ปัจจุบันมีน้ำขังตลอดปี แต่คณะกรรมการหมู่บ้านต้องการรายได้มาพัฒนาหมู่บ้าน จึงให้เอกชนเช่าทำเป็นบ่อเลี้ยงปลา

3. หนองกระนวน

หนองกระนวนเป็นหนองน้ำขนาดเล็ก มีพื้นที่ประมาณ 1 ไร่ อยู่ติดกับหมู่บ้านด้านทิศตะวันตก ปัจจุบันมีสภาพตื้นเขินและมีหญ้าขึ้นรก ไม่ค่อยมีอาหารธรรมชาติ ยกเว้นปลาไหลซึ่งนานๆครั้งชาวบ้านจึงจะจับได้ จึงมักเป็นบริเวณเก็บหาพืชผักต่างๆ เช่น ผักบุ้ง บอน

4. คลองส่งน้ำชลประทาน

คลองส่งน้ำชลประทานแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ คลองขนาดใหญ่ซึ่งมีพื้นเป็นคอนกรีตกว้างประมาณ 5 เมตร อยู่ภายนอกชุมชนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นบริเวณที่มีทรัพยากรประมงซึ่งเป็นอาหารธรรมชาติประเภทสัตว์ต่างๆ เช่น ปลาขาว ปลาหลด ปลาช่อน หอยทราย กุ้งฝอย ฯลฯ อย่างไรก็ตามในช่วงทางชลประทานส่งน้ำ จะมีปริมาณน้ำมาก ระดับน้ำลึก ชาวบ้านมักจะไม่นิยมหาอาหาร ยกเว้นช่วงที่ทางชลประทานหยุดส่งน้ำ จะมีปริมาณน้ำลดลงจะมีพวก กุ้งฝอย หอยทราย ปลาหลด จำนวนมาก คลองส่วนที่สอง เป็นคลองขนาดเล็กกว้างประมาณ 1 - 1 เมตรครึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า “คลองระบาย” หรือ “คลองไส้ไก่” ซึ่งแยกจากคลองสายหลักเข้าไปยังที่นา จะมีน้ำขังเฉพาะช่วงฤดูกาลทำนา ซึ่งทางหน่วยชลประทานได้ส่งน้ำมาให้ปีละประมาณ 2-3 ครั้ง จะเป็นที่อยู่อาศัยของปลาขนาดใหญ่เช่น ปลาช่อน ปลาดุก ปลาขนาดเล็กเช่นปลาซิว ปลาขาว ปลากระดี่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบกุ้งฝอย หอยทราย หอยขม หอยโข่งและปูนา ตลอดจนแมลงต่างๆที่สามารถนำมาทำเป็นอาหารได้

ข. หมู่บ้านดงพอง

หมู่บ้านดงพองประกอบด้วยแหล่งน้ำธรรมชาติอันเป็นแหล่งทรัพยากรประมงของชุมชนดังต่อไปนี้

1. ลำน้ำพอง

ลำน้ำพองในบริเวณหมู่บ้านดงพองจะอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านโดยไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ปัจจุบันมีระดับน้ำค่อนข้างลึกและคงลักษณะเดิมตลอดปี เนื่องจากเป็นบริเวณที่อยู่เหนือเขื่อนกุดเซือก จึงมีพืชน้ำจำพวกสาหร่ายเกิด ขึ้นจำนวนมากจนมองเห็นน้ำมีสภาพเป็นสีเขียว เดิมจะเป็นแหล่งน้ำใช้ที่สำคัญของชุมชน ซึ่งมีท่าลงไปตักน้ำอยู่ระหว่างวัดกับหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อมีคลองชลประทาน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะหันมาใช้ น้ำจากคลองชลประทาน เพราะมีความสะดวกสามารถนำรถเข็นน้ำเข้าไปตักน้ำได้โดยไม่ต้องหาบขึ้นจากฝั่งเหมือนที่ลำน้ำพอง และปัจจุบันมีน้ำประปาใช้ ชาวบ้านจึงไปตักน้ำจากลำน้ำพองน้อยลง อย่างไรก็ตาม ลำน้ำพองยังเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชนโดยการนำน้ำมาทำน้ำประปา และเป็นแหล่งทรัพยากรประมงอีกแห่งหนึ่ง ที่มีสัตว์น้ำต่างๆโดยเฉพาะปลาอยู่เป็นจำนวนมาก แม้ว่าปลาต่างๆจะมีปริมาณลดลงเรื่อยๆจนกระทั่งเกิดภาวะน้ำเน่าเสียครั้งใหญ่เมื่อปีพ.ศ. 2535 แล้ว ได้มีการปล่อยพันธุ์ปลาลงสู่ลำน้ำจำนวนมาก ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่มีระดับน้ำลึกตลอดปี ทำให้เป็น

ที่เหมาะสมกับการขายพันธุ์ปลา นอกจากนี้ในบริเวณท่าวัดจะมีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาและห้ามจับสัตว์น้ำบริเวณดังกล่าวโดยถือว่าเป็นเขตอภัยทาน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบเห็นปลาที่ว่ายอยู่ในลำน้ำเป็นจำนวนมาก สามารถมองเห็นด้วยตาเมื่อยืนอยู่ริมฝั่งน้ำ ส่วนบริเวณอื่นๆของลำน้ำจะมีปลาน้อยลง แต่ยังพอสังเกตได้ อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านส่วนหนึ่งบอกว่าในปัจจุบันมักไม่นิยมจับปลาในลำน้ำพองด้วยต้องใช้เครื่องมือและอุปกรณ์มากโดยเฉพาะน้ำลึกต้องใช้เรือ หรือตาข่ายขนาดใหญ่ นอกจากนี้คนส่วนใหญ่ก็ไม่มีเวลาเพียงพอ ต้องออกไปทำงาน จึงซื้ออาหารบริโภคแทน

2. หนองข่า

หนองข่าตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน อยู่ภายในอาณาเขตวัด มีพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของทางวัด ใช้ปลูกบัวและเลี้ยงปลา พื้นที่กลางหนองข่าซึ่งมีน้ำตลอดทั้งปีจะปลูกสร้างศาลาวัดไว้เป็นบริเวณจัดกิจกรรมทางศาสนา การเลี้ยงปลาที่หนองข่า จะจัดทำเป็นบ่อเลี้ยงปลาซึ่งเป็นของส่วนรวมของหมู่บ้าน ลักษณะการเลี้ยงจะปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาติ จะได้รับอาหารบ้างเป็นบางครั้งจากเศษอาหารที่เหลือจากทางวัดนำไปโปรยให้ ปลาที่นำมาปล่อยเลี้ยงได้แก่ ปลานวลจันทร์ ปลาช่อน ปลาตะเพียน ปลานิล ปลาไน แต่ละปีทางคณะกรรมการหมู่บ้านจะสูบน้ำเพื่อจับปลาแล้วนำมาไปขาย และนำเงินมาพัฒนาวัดและหมู่บ้าน

3. หนองผักตบ

หนองผักตบอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ เป็นหนองน้ำขนาดเล็กและมีความตื้นเขิน ในช่วงมีการปล่อยน้ำไปตามคลองชลประทานน้ำบางส่วนสามารถไหลไปยังหนองผักตบได้ อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังมีการส่งน้ำสู่คลองชลประทานน้อยลงเนื่องจากปริมาณน้ำจากเขื่อนอุบลรัตน์มีน้อย จึงสงวนไว้สำหรับการทำการเกษตร ชาวบ้านมักไม่ปล่อยน้ำลงสู่หนองผักตบ จะมีเฉพาะน้ำฝน เมื่อปีใดมีฝนตกมากน้ำก็จะมามาก เนื่องจากเป็นหนองน้ำที่อยู่ใกล้ชุมชน น้ำส่วนหนึ่งจะไหลจากชุมชนลงสู่หนองดังกล่าว ชาวบ้านจึงมักไม่นิยมไปจับสัตว์น้ำมาเป็นอาหาร เพราะคิดว่าเป็นน้ำเสียหรือน้ำไม่สะอาด จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านที่มีบ้านอยู่ใกล้บริเวณดังกล่าวจะนำไปเลี้ยงและให้หาอาหารพวกบู่ หอย และปลาตัวเล็กๆกินตามธรรมชาติ

4. กุดสามขา

กุดสามขา อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน จัดเป็นหนองน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน เป็นลักษณะของลำห้วยที่ไหลลงสู่ลำน้ำพอง ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำขังจำนวนมากและไหลลงสู่ลำน้ำพอง แต่เมื่อถึงฤดูแล้ง น้ำจะน้อยลงและขาดเป็นช่วงๆ นอกจากนี้ยังมีพืชน้ำและหญ้าขึ้นรก ในบริเวณที่มีน้ำขังเป็นจำนวนมากจะเป็นบริเวณที่มีปลาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะปลาดุก ปลาช่อน ชาวบ้านที่มีเวลาว่างจะใช้เป็นบริเวณจับปลาเพื่อเป็นอาหารด้วยวิธีทอดแห โดยการรื้อผักตบชวาและหญ้าต่างๆออก ซึ่งต้องช่วยกันหลายๆคน จึงจะสามารถจับปลาได้ ดัง

นั่นถ้าชาวบ้านมีเวลาว่างไม่ตรงกันก็ไม่นิยมที่จะไปจับปลาบริเวณดังกล่าว จากการสังเกตผู้วิจัยเคยพบว่าชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นนิยมไปจับปลาเป็นประจำโดยมากันคราวละ 5 - 6 คน ด้วยรถยนต์คันทุก ในแต่ละครั้งต้องใช้เวลาเป็นวันซึ่งจะนำห่อข้าวมารับประทานในช่วงอาหารเที่ยงด้วย

5. ส่องไฟ

ส่องไฟ มีลักษณะเป็นคูน้ำข้างคลองชลประทาน กว้างประมาณ 10 เมตร เดิมยาวประมาณ 500 เมตร ซึ่งเป็นทางน้ำไหลจากหมู่บ้านมารวมกันก่อนที่จะไหลลงไปสู่กุศสามขา ปัจจุบันทางชลประทานได้ขุดลอกเพื่อนำดินไปทำเป็นคันคลองชลประทาน ทำให้มีลักษณะเช่นเดียวกับคูข้างคลองชลประทานตามที่อื่นๆ และในบางช่วงจะมีการถมดินกันเป็นถนนทางเข้าออกจากข้างนากับถนนใหญ่

2. การเปลี่ยนแปลงแหล่งทรัพยากรประมงในชุมชน

ปัจจุบันแหล่งทรัพยากรประมงในชุมชนสองหมู่บ้านที่ทำการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงสภาพจากที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์มากในสมัยอย่างมากก่อน ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งน้ำต่างๆและปริมาณของสัตว์และพืชในบริเวณแหล่งน้ำนั้นๆ ชาวบ้านต่างบอกตรงกันว่าปริมาณของสัตว์น้ำต่างๆที่เคยมีในอดีตลดลงไปมาก ในปัจจุบันการจะหาอาหารธรรมชาติต่างๆในแหล่งน้ำมีความลำบากมากขึ้น ต้องใช้เวลาในการหาเพิ่มขึ้นและหาได้น้อยกว่าเดิมมาก ในบางครั้งก็ไม่เพียงพอที่จะนำไปรับประทานในครอบครัว ยกตัวอย่างเช่น เดิมประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมามักจะพบเห็นกบ เขียด อึ่งอ่าง ในบริเวณแหล่งน้ำของหมู่บ้านและสามารถจับมาเป็นอาหารได้ แต่ปัจจุบันนี้สัตว์ที่กล่าวมาแทบจะหาไม่พบ นอกจากนี้ ในแหล่งลำน้ำพองปลาบางชนิดก็สูญหายไปและหาไม่พบ เช่น ปลาชะโด ปลาค้าว ปลาบั้ง นอกจากนี้ในบางปีจะพบเห็นสัตว์น้ำต่างๆโดยเฉพาะปลาเกิดโรคระบาดโดยมีลักษณะเป็นแผลตามตัวเน่าเปื่อยให้เห็นอยู่เป็นประจำ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำดังกล่าวมาลดลงนอกจากเกิดจากการจับหาในปริมาณมากอย่างต่อเนื่องและขาดการอนุรักษ์แล้ว ยังเกิดขึ้นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเกิดจากตัวธรรมชาติเองและมือของมนุษย์ โดยเฉพาะในกิจกรรมการผลิตทั้งทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในลำน้ำพองที่เห็นได้ชัดจนเริ่มต้นจากการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ในปี 2508 เป็นต้นมา ทำให้ปริมาณและการไหลของน้ำในลำน้ำพองเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เดิมมักจะมีน้ำหลากในลำน้ำพองในปริมาณมากในช่วงหน้าฝน น้ำจะมีความลึก ลำน้ำจะมีความกว้าง ทำให้มีปลาขนาดใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อมีการสร้างเขื่อนก็สามารถควบคุมปริมาณน้ำได้ และในบางปีที่ฝนตกน้อยจะมีการปล่อยน้ำจากเขื่อนน้อยลง ในขณะที่ต้องนำน้ำไปผลิตกระแสไฟฟ้าและแบ่งการส่งน้ำไปยังคลองชลประทาน น้ำในลำน้ำพองจึงมีปริมาณลดลงอย่างเห็นได้ชัด ในบางช่วงจะมีความตื้นเขินจนสามารถเดินข้ามลำน้ำได้ ชาวบ้านที่สูงอายุเคยกล่าวไว้ว่า แต่เดิมการจับปลาในลำน้ำพองจะต้องใช้เรือลากอวนซึ่งเป็นตาข่ายสามารถจับได้ปลา

ข้าว ปลาบั้ง ตัวโตๆขนาดเท่าเด็ก ปลาตัวเล็กๆจะไม่นิยมกิน และความอุดมสมบูรณ์ของปลาในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ติดลำน้ำต่างเป็นทีกเล่าขานของหมู่บ้านอื่นๆ ปัจจุบันนี้อย่างมากก็ใช้เพียงการทอดแหวางตาข่าย ปักเปิด พอได้กินแต่ปลาตัวเล็กๆเท่านั้น

ต่อมา เมื่อมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งในช่วงบริเวณต้นของลำน้ำ เริ่มจากราวปี 2518 เป็นต้นมา สภาพของน้ำในลำน้ำก็มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น โดยในบางครั้งจะมีการระบายของเสียจากโรงงานลงสู่ลำน้ำ ชาวบ้านบอกตรงกันว่ามักจะพบเห็นการเปลี่ยนแปลงของสีหรือกลิ่นในลำน้ำประกอบกับมีปลาและสัตว์น้ำอื่นๆลอยตายขึ้นมาให้เห็นแทบทุกปี โดยเฉพาะในช่วงที่มีน้ำน้อย ซึ่งชาวบ้านก็ไม่ได้คิดอะไรมาก ในบางครั้งอาจจับปลาเหล่านั้นนำมาทำเป็นอาหารด้วย จนกระทั่งถึงปี 2530 เป็นต้นมา กระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น การทำลายสภาพแวดล้อมในแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆจะได้รับความสนใจจากประชาชน และเมื่อมีการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่ลำน้ำพองในปริมาณมากในปี 2535 จึงได้เกิดเรื่องราวที่สำคัญขึ้น โดยความสนใจและเริ่มต้นจากชาวทางเสื่อมวลชนเป็นผู้จุดประกายขึ้น ในขณะที่ชาวบ้านจึงได้เริ่มต้นตัวในระยะต่อมา และเรื่องราวต่างๆก็เงียบสงบลง ซึ่งก็ไม่ได้มีการแก้ไขอะไรมากไปกว่าในภาวะวิกฤตที่เขื่อนอุบลรัตน์ได้ปล่อยน้ำมาผลักดันให้น้ำเสียไหลผ่านไปอย่างรวดเร็ว การเรียกร้องให้โรงงานรับผิดชอบต่อความเสียหาย การส่งเสริมพันธุ์ปลาต่างๆมาปล่อยลงสู่ลำน้ำอีกครั้งหนึ่งและการห้ามจับปลาที่ปล่อยลงสู่ลำน้ำในระยะเวลา 3 เดือน อย่างไรก็ตาม เมื่อระยะเวลาผ่านไปประมาณ 1 ปี สภาพของลำน้ำพองก็เข้าสู่ภาวะปกติ และเริ่มมีปลาต่างๆในลำน้ำใกล้เคียงกับช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์น้ำเสีย ทั้งนี้เพราะลำน้ำพองเชื่อมต่อกับสายน้ำที่เป็นลำห้วยต่างๆ ซึ่งปลาสามารถที่จะอพยพเข้ามาสู่ลำน้ำพองได้

นอกจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของลำน้ำพองดังที่กล่าวมา ลำน้ำพองในช่วงบริเวณของหมู่บ้านคงพองจะมีความแตกต่างจากบริเวณของหมู่บ้านบึงกลาง เมื่อปี 2535 การสร้างเขื่อนกั้นเขื่อนซึ่งเป็นเขื่อนขังน้ำลำน้ำพองก่อนที่จะไหลลงสู่ลำน้ำชี ระยะห่างจากหมู่บ้านคงพองลงไปประมาณ 10 กิโลเมตร ทำให้มีน้ำในลำน้ำเอ่อขึ้นมาเหนือเขื่อน น้ำในลำน้ำช่วงนี้จึงมีระดับน้ำที่ลึกขึ้นกว่าเดิม จะมีอัตราการไหลช้าลง ปริมาณน้ำจะมีสภาพคงที่ตลอดปี ชาวบ้านหลายคนบอกว่าในระยะหลังน้ำจะมีสภาพเป็นสีเขียว มีฟิชีน้ำขึ้นจำนวนมาก โดยเฉพาะพวกสาหร่าย ซึ่งแตกต่างกว่าเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา ทำให้ไม่กล้าที่จะลงไปจับปลาอีกทั้งน้ำมีความลึกการไปจับปลาต้องใช้เรือ หรือไม่ก็ต้องใช้ตาข่ายแบบพิเศษที่มีความลึกมากขึ้น

นอกจากการเปลี่ยนแปลงของลำน้ำพองดังที่กล่าวมา แหล่งน้ำสาธารณะอื่นในชุมชนยังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดมา ที่สำคัญที่สุดคือ การปรับปรุงพื้นที่ทำกินโดยการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งปรับปรุงพื้นที่นาให้ราบและสร้างคลองส่งน้ำพร้อมถนนเข้าสู่ที่นา เป็นเหตุให้แหล่งน้ำสาธารณะบางแห่งถูกถมและปรับเป็นที่นา ยกตัวอย่างเช่น หนองบึงกลางซึ่งเดิมเคยเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ของชุมชน ปัจจุบันได้ถูกปรับถมเป็นที่นาจนไม่เหลือสภาพเดิมอยู่เลย จึงเหลือ

เพียงช้อนเท่านั้น และหนองสามขา ก็เหลือเพียงแอ่งน้ำเล็กๆเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันการชะล้างของดินตามธรรมชาติก็ทำให้แหล่งน้ำส่วนใหญ่มีสภาพดินเงินขึ้นมาก ประกอบกับในบริเวณแหล่งน้ำเหล่านั้นมีพืชต่างๆขึ้นปกคลุมก็เป็นการส่งเสริมให้มีความตื้นเขินมากยิ่งขึ้น อันเป็นลักษณะของแหล่งน้ำสาธารณะส่วนใหญ่ทั้ง หนองพิพน หนองกระนวน หนองผัดบ เป็นต้น จากลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้ปริมาณของแหล่งน้ำสาธารณะอันจะเป็นที่อยู่อาศัยของทรัพยากรประมงต่างๆมีปริมาณลดลง นอกจากที่กล่าวมา การเปลี่ยนแปลงที่นาจากธรรมชาติเป็นการจัดรูปเพื่อการเกษตรกรรม ยังทำให้สภาพการไหลของน้ำตามธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ แต่เดิมเมื่อถึงฤดูฝน ที่นาจะเป็นแหล่งทรัพยากรประมงที่สำคัญของชุมชน เมื่อมีน้ำหลากปลาและสัตว์น้ำต่างๆจะอพยพเข้าไปอาศัยยังที่นา ชาวบ้านสามารถจับหามารับประทานได้ง่าย แต่เมื่อมีการจัดรูปที่ดินแล้ว โดยปรับพื้นที่ให้ราบและสร้างคลองชลประทาน น้ำฝนตามธรรมชาติจะถูกขังอยู่เฉพาะที่ไม่สามารถไหลไปตามที่ต่ำได้ ปลาและสัตว์น้ำส่วนใหญ่จึงเข้าไปอยู่ในส่วนของคลองชลประทาน และเมื่อมีการหยุดส่งน้ำ ก็จะทำให้สัตว์น้ำต่างๆมีปริมาณลดลง

นอกจากนั้นแล้วทรัพยากรประมงในปัจจุบันยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพที่ลดลงอย่างมาก จากการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตไปสู่การเกษตรกรรมแบบเข้มข้นในเขตชลประทานหนองหวาย ซึ่งสามารถใช้น้ำทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ทำให้มีการทำนาปีละ 2 ครั้งหรือไม่ก็มีการปลูกพืชสวนครัวในที่นาในช่วงหลังการเก็บเกี่ยว ลักษณะดังกล่าวจะมีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีจำพวกยาปราบศัตรูพืชและยาฆ่าแมลงจำนวนมาก ซึ่งมีฤทธิ์ตกค้างและถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำต่างๆ เกิดการปนเปื้อนและมีอันตรายต่อสัตว์น้ำต่างๆ แทบทุกปีชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านจะพบว่ามีปลาที่อาศัยอยู่ตามนาข้าวเป็นแผลเน่าเปื่อยตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งคิดว่าจะเกิดจากการได้รับสารเคมีทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก ลักษณะดังกล่าว ชาวบ้านต่างมีความเข้าใจเป็นอย่างดี และกล่าวตรงกันว่า “ตั้งแต่มีนาสาริต อาหารพวกกบเขียดปูปลาก็มีน้อยลง” อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านจะไม่รู้สึกเดือดร้อนมากนักที่พบเห็นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะมีความสำคัญมากกว่า จึงเป็นตัวผลักดันที่จะทำให้ยังมีระบบการผลิตดังกล่าวอยู่อย่างต่อเนื่อง และจะส่งผลกระทบต่อสภาพแหล่งทรัพยากรประมงอยู่อีกต่อไป

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของแหล่งทรัพยากรประมงในชุมชนที่ทำการศึกษากันทั้ง 2 ชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะของการพัฒนาและระบบการผลิต กล่าวคือ ในช่วงแรกจะเกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนและการก่อสร้างระบบชลประทาน ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงการผลิตทางเกษตรกรรมเป็นแบบเข้มข้น ซึ่งมีการใช้ที่ดินอย่างต่อเนื่อง การใช้ปุ๋ยเคมี การใช้สารเคมีที่เป็นยาฆ่าแมลงและยาปราบศัตรูพืชจำนวนมาก และสุดท้าย การก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมตามชายฝั่งของลำน้ำพอง ประกอบกับจำนวนผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นและได้จับสัตว์น้ำต่างๆมาเป็นอาหารอย่างต่อเนื่อง ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรประมงที่มีในแหล่งน้ำ

3. การพึ่งพาแหล่งทรัพยากรประมงของชุมชน

การพึ่งพาทรัพยากรประมงของชาวบ้านที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การนำพืชและสัตว์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในแหล่งน้ำสาธารณะต่างๆ ในบริเวณชุมชนมาใช้เป็นอาหาร หรือนำมาเป็นอาหารสัตว์ เช่น การเลี้ยงหมู การเลี้ยงเป็ดซึ่งบางครั้งอาจนำไปปล่อยเลี้ยงในบริเวณแหล่งน้ำนั้นๆ ก็ได้ นอกจากนี้อาจจะพบว่า ชาวบ้านส่วนหนึ่งนำพืชที่เกิดขึ้นในแหล่งน้ำตามธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นของใช้ เช่น นำต้นกกมาทอเสื่อ นำผักบชะวามาทำเป็นกระเป๋ เป็นต้น ในการศึกษครั้งนี้จะพิจารณาการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรประมงของชาวบ้านเฉพาะการนำสัตว์น้ำต่างๆ มาใช้เป็นอาหารบริโภค ต่างๆ แหล่งน้ำสาธารณะต่างๆ ที่มีในชุมชนดังต่อไปนี้

3.1 การพึ่งพาแหล่งทรัพยากรประมงในหมู่บ้านบึงกลาง

ดังที่กล่าวมาแล้ว แหล่งทรัพยากรประมงในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงสภาพและทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เดิมร่อยหรอลงทั้งคุณภาพและปริมาณ ในขณะที่แหล่งทรัพยากรประมงของชาวบ้านก็มีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้ชาวบ้านพึ่งพาได้น้อยลง ที่พบเห็นได้ในปัจจุบันคือการจับสัตว์น้ำต่างๆ มาเป็นอาหารเฉพาะครัวเรือน อันเป็นการลดปริมาณของการซื้ออาหารบริโภคลงได้ส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะการจับปลา ซึ่งจะทำได้ห่างไกลจากภาระกิจประจำวัน เช่น การทำนา การไปทำงานรับจ้างในเมือง และยังพบว่า อาหารที่ทำได้จากแหล่งอาหารธรรมชาติยังมีปริมาณใกล้เคียงกับอาหารที่ได้จากการซื้อบริโภค และในจำนวนอาหารดังกล่าวพบว่า ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่เป็นทรัพยากรประมงและหาได้จากลำน้ำพอง อย่างไรก็ตามเมื่อสอบถามถึงปริมาณที่หาได้ในแต่ละวันมักจะบอกว่าไม่แน่นอน แล้วแต่ช่วง บางครั้งก็ได้น้อยบางครั้งก็ได้น้อย แต่ถ้าหากพอได้กินสำหรับครัวเรือนในแต่ละมือและขึ้นกับว่าจะมีเวลาพอที่จะหาอาหารเหล่านี้หรือไม่ แต่ที่กล่าวตรงกันก็คือในช่วงปีหลังๆ นี้วันจะหาปลาได้ยากขึ้น ต้องใช้เวลามากขึ้น ดังนั้นเมื่อมีเวลาน้อยจึงหันไปซื้ออาหารจากร้านค้าในหมู่บ้านมาบริโภคแทน

สำหรับแหล่งทรัพยากรประมงของหมู่บ้านบึงกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะพึ่งพาโดยการหาอาหารจากการจับสัตว์น้ำมาบริโภคจากลำน้ำพองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ คลองชลประทาน ในลักษณะดังกล่าวสืบเนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงของแหล่งทรัพยากรประมงของชุมชนดังที่กล่าวมา ส่งผลให้แหล่งน้ำอื่นในชุมชนมีสัตว์น้ำต่างๆ น้อยลง คงเหลือเฉพาะในลำน้ำพองที่เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังคงมีปริมาณของสัตว์น้ำเหลืออยู่ที่จะทำให้ชาวบ้านได้จับหาได้ นอกจากนี้ลักษณะพิเศษของลำน้ำพองนอกจากจะเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่แล้ว ในชุมชนยังมีสภาพภูมิประเทศที่มีลำน้ำพองอยู่ล้อมรอบ จึงมีความสะดวกอย่างยิ่งที่จะลงไปหาอาหารแม้ว่าจะมีเวลาน้อยหลังจากการทำนา เพราะที่นาของครัวเรือนส่วนใหญ่มักจะอยู่ติดกับลำน้ำพอง ชาวบ้านบอกว่า “เมื่อถึงช่วงพักกลางวัน ในขณะที่ยังทำนาอยู่จะสามารถคิดเตาต้มน้ำไว้รอได้เลย และจะให้คนใดคนหนึ่งลงไปหาปลาแล้วนำกลับมาทำเป็นอาหารกลางวันได้

ทัน” นอกจากนี้ ลำน้ำพองยังมีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ มากกว่าแหล่งอื่นๆ และไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ส่วนคลองชลประทานนั้น แม้จะมีปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ มากก็ตามแต่ในแต่ละปีจะมีการส่งน้ำเพียงบางช่วงเท่านั้น จึงไม่สามารถจับสัตว์น้ำมาเป็นอาหารได้ตลอดทั้งปี ส่วนแหล่งอื่นๆ นั้น ในชุมชนมีแหล่งน้ำสาธารณะน้อย ที่มีอยู่ เช่น หนองพิพวนก็ไม่สามารถหาอาหารได้ เนื่องจากมีเอกชนเช่า และที่หนองกระนวนก็มีความตื้นเขินจนไม่มีปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ

ลักษณะของการพึ่งพาทรัพยากรประมงนำมาเป็นอาหารของชาวบ้านนั้น พบว่า ในแต่ละครัวเรือนมีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ จะใช้เวลาว่างหลังภารกิจประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน หรือการไปทำงานรับจ้างในเมืองหาอาหาร โดยการจับสัตว์น้ำในลำน้ำพองและคลองชลประทาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเช้าก่อนไปทำงานหรือช่วงเย็นหลังจากกลับมาจากทำงาน จะใช้เวลาประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ยกเว้นในกลุ่มที่กำลังทำนาอยู่อาจจะใช้เวลาช่วงเที่ยงในการจับสัตว์น้ำในลำน้ำพองมาเป็นอาหาร อย่างไรก็ตาม ในเวลาที่มีอย่างจำกัด เมื่อจับปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ ไม่ได้ ก็จะกลับบ้านและไปซื้ออาหารที่ร้านค้าในหมู่บ้านแทน และในช่วงของการทำนา เมื่อต้องเร่งเก็บเกี่ยวให้ทัน โดยเฉพาะในช่วงเกี่ยวข้าวก็จะมีเวลาในการหาอาหารธรรมชาติ น้อย ก็จะไปพึ่งพาอาหารจากตลาดและสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงไว้ นำมาทำเป็นอาหารแทน ดังนั้น ชาวบ้านที่มีเวลาน้อยก็จะพึ่งพาทรัพยากรประมงน้อยกว่าชาวบ้านที่มีเวลาว่างมาก

3.2 การพึ่งพาแหล่งทรัพยากรประมงในหมู่บ้านดงพอง

ในหมู่บ้านดงพองจะมีลักษณะแตกต่างจากหมู่บ้านบึงกลาง กล่าวคือ ลำน้ำพองในช่วงบริเวณหมู่บ้านจะมีระดับน้ำที่ลึกกว่า อันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อนกั้นเขื่อนกั้นที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ชาวบ้านที่ยังไม่คุ้นเคยกับลักษณะดังกล่าว ไม่กล้าที่จะลงไปจับสัตว์น้ำ และอีกส่วนหนึ่งก็ขาดอุปกรณ์ในการจับปลาโดยเฉพาะเรือ จึงพบว่า ชาวบ้านจะไม่ค่อยพึ่งพาลำน้ำพองเป็นแหล่งจับทรัพยากรประมงไปทำเป็นอาหาร และช่วงของลำน้ำบริเวณหน้าวัดประจำหมู่บ้านยาวประมาณ 300 เมตร ก็ได้สงวนไว้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ สืบเนื่องมาจากเมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำเสียจากโรงงานน้ำตาลปี พ.ศ. 2535 ทางราชการได้นำพันธุ์ปลาปล่อย ทางวัดพร้อมกับชาวบ้านและกรรมการหมู่บ้านจึงตกลงกันว่า จะไม่ให้มีการจับปลาในบริเวณดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในชุมชน จะมีสภาพของแหล่งน้ำที่อยู่ข้างคลองชลประทาน ซึ่งเกิดจากการขุดคันดินยกระดับของคลองชลประทาน ทำให้ข้างๆ กลายเป็นคูน้ำกว้างประมาณ 5 - 10 เมตร น้ำที่ปล่อยจากคลองชลประทานเข้าที่นาจะและน้ำฝนตามธรรมชาติจะไหลลงสู่คูน้ำดังกล่าว ซึ่งจะเป็นที่อยู่ของปลาและสัตว์น้ำต่างๆ และกลายเป็นแหล่งหาอาหารของชาวบ้าน ชาวบ้านจึงนิยมที่จะจับปลาและจับสัตว์น้ำต่างๆ ในบริเวณดังกล่าว รวมทั้งในคลองชลประทานเอง อย่างไรก็ตาม คูน้ำนี้จะติดกับสวนที่นาของชาวบ้านแต่ละครัวเรือน และเดิมก็คือที่นาของครัวเรือนนั้นๆ ที่ถูกเวนคืนจากกรมชลประทาน ดังนั้น ชาวบ้านจึงยังถือสิทธิ์ที่จะทำกินอยู่ ในบางช่วงที่ไม่ลึกมาก ชาวบ้านยังสามารถปลูกข้าวได้อีกด้วย และบางรายก็นำพันธุ์ปลาไปปล่อย จึงสงวนไว้เป็นของส่วนตัว และจะห้ามไม่ให้ผู้อื่นไปจับปลาในพื้นที่ดังกล่าว ชาว

บ้านจึงอาศัยคลองชลประทานเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำมาเป็นอาหารมากกว่าที่อื่นๆ ส่วนแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ในหมู่บ้าน เช่น หนองข่า ซึ่งอยู่ในบริเวณวัด ก็จะเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงปลาของชุมชน จึงห้ามไม่ให้จับปลา จนกว่าที่ประชมกรรมการหมู่บ้านจะอนุญาต และจะจับขายเพื่อนำรายได้มาพัฒนาวัดและหมู่บ้านต่อไป ส่วนแหล่งอื่นๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงจนปริมาณของสัตว์น้ำมีน้อยลง ชาวบ้านจึงพึ่งพาเป็นแหล่งอาหารได้น้อย

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของการพึ่งพา จะมีลักษณะเช่นเดียวกันกับหมู่บ้านบึงกลาง กล่าวคือ ชาวบ้านจะจับสัตว์น้ำมาเป็นอาหารเมื่อมีเวลาว่างพอ โดยมีวัตถุประสงค์คือเป็นการแบ่งเบารายจ่ายจากการซื้ออาหารบริโภค ดังนั้นเมื่อมีเวลาน้อย ชาวบ้านที่เห็นว่าการประกอบกิจกรรมในอาชีพมีความสำคัญมากกว่า จึงลดการหาอาหารธรรมชาติลง และไปใช้เวลาในการหาเงินทองมากขึ้น เพื่อนำเงินที่ได้มาซื้ออาหารแทน ยกเว้นบางช่วงที่มีปลาและสัตว์น้ำตามธรรมชาติมาก การจับปลาใช้เวลาน้อย ชาวบ้านจึงจะใช้เวลาดังกล่าวมาจับปลาไปเป็นอาหารแทนการซื้อ และที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การทำงานรับจ้างของคนในหมู่บ้านจะมีลักษณะแตกต่างจากหมู่บ้านบึงกลางคือส่วนใหญ่จะทำงานตามบริษัทห้างร้าน อันเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้และวุฒิการศึกษาสูงกว่าการทำงานก่อสร้าง ชาวบ้านกลุ่มนี้จะเห็นความสำคัญของการหาอาหารธรรมชาติน้อยกว่า และมีรายได้พอที่จะซื้ออาหารบริโภค อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเรื่องส่วนรวม จะพบว่า หมู่บ้านคงพองจะมีการพึ่งพาทรัพยากรประมงมากกว่าหมู่บ้านคงพอง กล่าวคือ ชาวบ้านจะได้ประโยชน์จากการสงวนพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำในแหล่งดังที่กล่าวมา ทั้งบริเวณหน้าวัดและหนองข่า ซึ่งเมื่อมีการจับปลาขึ้นมาขายก็จะเป็นเงินของหมู่บ้านและสามารถนำมาพัฒนาด้านต่างๆ ภายในหมู่บ้านได้ แต่เมื่อพิจารณารายครัวเรือนแล้วจะพบว่า มีการพึ่งพาทรัพยากรประมงโดยเฉพาะการนำมาเป็นอาหารน้อยกว่าหมู่บ้านบึงกลาง

4. ปัญหาทรัพยากรประมงของชุมชน

จากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรประมงใน 2 หมู่บ้านดังที่กล่าวมา ก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรประมงของชุมชนในหลายๆ ด้านดังต่อไปนี้

4.1 การลดลงของแหล่งน้ำที่จะก่อให้เกิดทรัพยากรประมง

ดังที่กล่าวมาแล้ว ปัจจุบันในหมู่บ้านทั้ง 2 แห่งมีแหล่งน้ำธรรมชาติอย่างจำกัดซึ่งมีปริมาณลดลงกว่าเดิมมาก จากเดิมเคยเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในช่วงก่อตั้งชุมชน โดยผู้คนที่อพยพมาอาศัยล้วนมาจากสภาพพื้นที่ที่แห้งแล้งจนมาพบที่แห่งใหม่เข้า อย่างเช่นหมู่บ้านบึงกลางเคยได้รับคำเล่าลือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีปลาเป็นจำนวนมาก แม้แต่ชุมชนที่อยู่ข้างเคียงก็ต้องเดินทางมาหาจับปลาที่หมู่บ้านนี้ จนบางคนเมื่อมาอยู่หาปลานานๆ เข้าก็จะกลับไปพาครอบครัวอพยพมาอยู่ถาวร และในอดีตถือว่ามีปลามากกว่าข้าว ด้วยมีน้ำท่วมเกิดขึ้นเป็นประจำ ชาวบ้านจึงจับปลามาทำเป็นปลาแห้งบ้าง ปลาร้าบ้างแล้วนำไปแลกข้าวจากหมู่บ้านอื่น ต่อมาเมื่อมีการสร้างเขื่อนอุบลรัตน์

น้ำในลำน้ำพองก็มีปริมาณลดลง อย่างไรก็ตาม ยังพอมีปลาให้จับหาได้แม้จะลดลงกว่าเดิม แต่ในแหล่งน้ำอื่นๆที่มีอยู่ในชุมชน ด้วยมีการสร้างระบบคลองชลประทาน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางน้ำไหลตามธรรมชาติ ถ้าไม่เกิดจากการปล่อยน้ำจากคลองชลประทานสู่หนองน้ำหรือบึงที่มีอยู่ในชุมชน ก็จะไม่มียังอยู่เลย ลำพังแต่จะรอน้ำฝนไม่เพียงพอที่จะเก็บกักให้เต็มได้ด้วยปัจจุบันปริมาณน้ำฝนก็ตกน้อยลง ประกอบกับการเกิดวัชพืชต่างๆจำนวนมาก ทำให้แหล่งน้ำที่เป็นหนองบึงในชุมชนเกิดการตื้นเขิน ต่อมายังมีการปรับปรุงพื้นดินเพื่อเกษตรกรรมในบางแห่งจึงได้ถมหนองบึงให้เป็นที่นา ยังผลให้มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่จะก่อให้เกิดทรัพยากรประมงมีน้อยลงกว่าเดิม นอกจากนี้ ในบางแห่งเช่นหนองพิพวน ที่หมู่บ้านบึงกลาง แม้จะมีการขุดลอก และสามารถส่งน้ำจากคลองชลประทานไปยังหนองดังกล่าวได้ แต่เมื่อชาวบ้านได้ใช้งบประมาณดำเนินการไปจำนวนมาก จึงเกิดเสียดายก็ได้ให้เอกชนเช่าทำเป็นบ่อเลี้ยงปลา เพื่อนำเงินที่ได้กลับไปพัฒนาหมู่บ้านในด้านอื่นๆต่อไป ชาวบ้านโดยรวมจึงไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำดังกล่าวในแง่ของการจับสัตว์น้ำได้อีก

4.2 ภาวะมลพิษและการทำลายสภาพแวดล้อมในแหล่งน้ำ

การเกิดภาวะมลพิษในแหล่งน้ำ เกิดขึ้นจากกิจกรรม 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมทางด้านการเกษตร และกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรม ในส่วนแรกเกิดขึ้นทั้งในส่วนของลำน้ำพองและห้วยหนองคลองบึงต่างๆในชุมชน เนื่องจากการใช้ที่ดินอย่างเข้มข้น มีการทำนาปีละ 2 ครั้งหรือไม่ก็ปลูกพืชผักต่างๆ และเพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิต ชาวบ้านต้องใส่ปุ๋ยเคมี ฉีดยาฆ่าแมลง ยาปราบวัชพืชจำนวนมาก โดยเฉพาะการปลูกผักสวนครัวเพื่อส่งขายตลาด ทำให้เกิดสารเคมีตกค้างและไหลลงสู่แหล่งน้ำ และไปทำลายสัตว์น้ำในที่สุด แม้ว่าปริมาณจะไม่เห็นชัดเจน แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำคือมีปลาตายอันเกิดจากบาดแผลที่ผิวหนังเน่าเปื่อย ตามทูลนาและแหล่งน้ำต่างๆที่อยู่ใกล้ทุ่งนา คาดว่าน่าจะเกิดจากสารเคมีที่เป็นยาปราบศัตรูพืช

ในด้านอุตสาหกรรม ซึ่งเกิดในส่วนของลำน้ำพองโดยตรง หลังจากการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในบริเวณริมลำน้ำพอง โรงงานเหล่านั้น จะปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน อาจจะมีปริมาณน้อยและสามารถเจือจางได้ แต่ในบางครั้งเมื่อน้ำในลำน้ำลดลงความเข้มข้นของน้ำเสียสูงขึ้น ส่งผลทำลายสัตว์น้ำต่างๆไปจำนวนมาก จากการสอบถามชาวบ้านจะพบเห็นปลาในลำน้ำตายลอยขึ้นมาเหนือน้ำเป็นประจำ โดยเฉพาะในบริเวณต้นน้ำ

4.3 การลดลงของปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรประมง

จากปัญหาที่กล่าวมาสองประการแรกส่งผลต่อการลดลงของปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรประมงอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับจำนวนประชากรที่มีมากขึ้น ทำให้ทรัพยากรประมงที่มีอยู่ในชุมชนไม่เพียงพอต่อการบริโภค จากเดิมการรับประทานอาหารประเภทปลาน้ำจืด จะหาได้ภายในชุมชนและมีปลาให้เลือกแทบทุกชนิด โดยไม่ต้องซื้อหาจากตลาด และถ้าจะซื้อก็ซื้อจากคนที่หาปลาเก่งและอยู่ภายในชุมชน แต่ปัจจุบันปลาส่วนใหญ่จะได้อาจมาจากตลาดในเมือง ซึ่งชาว

บ้านบอกว่ามักจะเป็นปลาเลี้ยงที่รสชาติไม่อร่อยมีกลิ่นคาว แต่เนื่องจากเป็นอาหารที่บริโภคประจำ จะรับประทานอย่างอื่นก็ไม่คุ้ม จึงจำเป็นต้องซื้อ ส่วนปลาที่มีเหลืออยู่ในปัจจุบันจะลดลง เพียงไม่กี่ชนิด เช่นในลำน้ำพอง ส่วนใหญ่จะพบเป็นปลาขาวสร้อย ปลากระทิง ปลากด ส่วนในแหล่งน้ำอื่น มักจะพบ ปลานิล ปลาไน ปลาดุก ปลาช่อน และปลาหมอ บ้างเล็กน้อย นอกจากนี้สัตว์น้ำประเภทอื่น ๆ ก็มีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด เช่น กบ เขียด เตมียาเหาได้ เมื่อชาวบ้านนี้เคยมารับประทานอาหารประเภทนี้ก็จะหาได้ตามทุ่งนาโดยการปักเบ็ด หรือในฤดูฝน เมื่อมีฝนตกชาวบ้านก็จะออกไปตักกบ แต่ปัจจุบันไม่มีกิจกรรมดังกล่าว เนื่องจากไม่มีกบพอที่จะหาได้ ที่พอให้พบเห็นคือปูนาและหอยโข่ง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านมักไม่นิยมบริโภค เนื่องจากเห็นว่าการปนเปื้อนยาฆ่าแมลงมาก บางคนบอกว่าเมื่อรับประทานไปแล้วจะเกิดเจ็บป่วย ท้องเสีย ปวดศีรษะ อาเจียน หรือมีอาการคล้ายกับอาหารเป็นพิษ และคิดว่าเกิดจากการรับประทานปูนาที่กินยาเบื่อเข้าไป

4.4 การขาดความเอาใจใส่ดูแลและขาดการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรประมงค่อยๆเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนไม่ได้เอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลง เพียงคิดว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และคิดว่าเมื่อมีคนจำนวนมากขึ้นดั่งก็ต้องคิดร่นท่ามาหากิน เมื่อไม่สามารถหาอาหารได้ตามธรรมชาติ ประกอบกับไม่มีเวลาเพียงพอ ในขณะที่เดียวกันลักษณะอาชีพและการทำงานก็เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านหันไปทำงานรับจ้างมากขึ้น มีเวลาอยู่ในชุมชนน้อยลง การพึ่งพาธรรมชาติจึงมีน้อยลง ไม่คิดว่าการลดลงของคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรประมงที่มีในธรรมชาติจะมีผลกระทบต่อตนเองและชุมชน และที่สำคัญ เมื่อชาวบ้านสามารถที่จะหาเงินได้ การซื้ออาหารบริโภคจึงเป็นความสะดวกสบาย และชุมชนก็ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมือง สามารถเดินทางได้สะดวก นอกจากนี้ในหมู่บ้านเองยังมีร้านขายอาหารสดและรถยนต์รับขายอาหารเข้ามาในหมู่บ้านเป็นประจำ อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้สูงอายุได้เห็นปลาบางชนิดที่ถูกหลานซื้อมาจากตลาด อันเป็นปลาที่เคยมีในแหล่งน้ำของชุมชน แต่ปัจจุบันหายาก เช่น ปลาด้าว ปลาชะโด ก็จะรำพึงกับลูกหลานว่าแต่ก่อนปลาเหล่านี้ไม่ได้ซื้อ อยากกินก็ไปหามาได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งทรัพยากรประมงครั้งสำคัญ อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เช่นเหตุการณ์ลำน้ำพองเน่าเสียจากโรงงานน้ำตาลเมื่อปีพ.ศ. 2535 ชาวบ้านในขณะนั้นก็เกิดการตื่นตัวจากข่าวทางสื่อมวลชนมากกว่าที่จะเห็นว่า มีผลกระทบต่อตนเอง เนื่องด้วยในขณะนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นอยู่ในช่วงเวลาที่สั้น โดยในส่วนของน้ำใช้ ชาวบ้านหันไปใช้น้ำจากคลองชลประทานซึ่งอยู่ใกล้และสะดวกกว่าลำน้ำพอง และในส่วนของการบริโภคที่ได้จากลำน้ำพองนั้น ชาวบ้านพึ่งพาอาหารจากระบบตลาดส่วนหนึ่งอยู่แล้ว เมื่อไม่สามารถหาปลาจากลำน้ำพองได้ ชาวบ้านก็พึ่งพาอาหารธรรมชาติจากแหล่งอื่น เช่นคลองชลประทาน และได้จากระบบตลาดเป็นสำคัญ ดังนั้น ชาวบ้านจะรู้สึกเพียงว่า ทางโรงงานน้ำตาลได้

ทำลายปลาไปจำนวนมากและเสียดายเท่านั้น และอยากให้ทางโรงงานหรือทางราชการรับผิดชอบแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนตัวชาวบ้านเองยังไม่ทราบว่าจะทำอะไรหรือจะมีวิธีแก้ปัญหา อย่างไร จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ลำน้ำพองได้มีสภาพกลับมาใกล้เคียงกับช่วงก่อนปีพ.ศ.2535 ชาว บ้านก็ให้ความสนใจต่อปัญหาน้ำเน่าเสียในลำน้ำพองน้อยลง

5. บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง มีข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบ สัมภาษณ์ประชากรซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนที่สามารถตอบคำถามได้จำนวนทั้งสิ้น 170 ราย ซึ่งเป็นประชากรจากหมู่บ้านบึงกลางจำนวน 60 ราย และจากหมู่บ้านดงพองจำนวน 110 ราย มี รายละเอียดของข้อมูลพื้นฐานของประชากรที่ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรที่ทำการศึกษา

	บ้านบึงกลาง	บ้านดงพอง	รวม
เพศ			
ชาย	60	87	147
หญิง	-	23	23
อายุ			
ต่ำกว่า 20 ปี	4	3	7
21 - 50 ปี	33	68	101
51 - 60 ปี	13	23	36
61 ปีขึ้นไป	10	16	26
การศึกษา			
ไม่ได้เรียนหนังสือ	3	2	5
ประถมศึกษา	54	96	150
มัธยมศึกษา	3	9	12
อนุปริญญา	-	2	2
ปริญญาตรีขึ้นไป	-	1	1

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรที่ทำการศึกษา(ต่อ)

	บ้านบึงกลาง	บ้านดงพอง	รวม
สถานภาพในครอบครัว			
หัวหน้าครอบครัว	49	82	131
ภรรยา/สามี	-	8	8
ลูกสาว/ลูกชาย	7	11	18
ลูกเขย/ลูกสะใภ้	4	9	13
สถานภาพสมรส			
โสด	5	4	9
แต่งงานและอยู่ด้วยกัน	49	100	149
หม้าย	6	5	11
หย่า	-	1	1
จำนวนสมาชิกในครอบครัว			
1 - 5 คน	30	82	112
6 - 10 คน	29	24	53
มากกว่า 10 คนขึ้นไป	1	4	5
อาชีพหลักของครอบครัว			
ทำนา	47	89	136
ทำไร่	2	1	3
เลี้ยงสัตว์	-	-	-
รับจ้าง,บริการ	8	13	21
ค้าขาย	-	2	2
รับราชการ	1	5	6
อื่นๆ	2	-	2

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรที่ทำการศึกษา(ต่อ)

	บ้านบึงกลาง	บ้านดงพอง	รวม
อาชีพรองของครอบครัว			
ทำนา	3	8	11
ทำไร่	22	28	50
เลี้ยงสัตว์	1	2	3
รับจ้าง,บริการ	21	37	58
ค้าขาย	4	5	9
รับราชการ	-	2	2
ไม่มี	5	21	26
อื่นๆ	4	7	11
รายได้ของครอบครัวต่อปี			
ต่ำกว่า 10,000 บาท	13	22	35
10,001 - 20,000 บาท	20	41	61
20,001 - 30,000 บาท	16	21	37
30,001 - 50,000 บาท	9	15	24
สูงกว่า 50,000 บาทขึ้นไป	2	11	13
การถือครองที่ดิน			
ต่ำกว่า 5 ไร่	13	43	56
6 - 10 ไร่	10	36	46
11 - 20 ไร่	22	26	48
สูงกว่า 20 ไร่ขึ้นไป	15	5	20
การได้รับข้อมูลข่าวสารด้าน สิ่งแวดล้อม			
-ไม่เคยได้รับเลย	4	8	12
-ได้รับนานๆครั้ง	30	40	70
-ได้รับบ่อยๆ	26	62	88

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรที่ทำการศึกษา(ต่อ)

	บ้านบึงกลาง	บ้านคงพอง	รวม
การได้รับข้อมูลข่าวสารด้าน สิ่งแวดล้อมจากสื่อโทรทัศน์			
-ไม่เคยได้รับเลย	9	22	31
-ได้รับนานๆครั้ง	25	22	47
-ได้รับบ่อยๆ	26	66	92
การได้รับข้อมูลข่าวสารด้าน สิ่งแวดล้อมจากสื่อบุคคล			
-ไม่เคยได้รับเลย	15	29	44
-ได้รับนานๆครั้ง	26	40	66
-ได้รับบ่อยๆ	19	41	60
การได้รับข้อมูลข่าวสารด้าน สิ่งแวดล้อมจากสื่อวิทยุ			
-ไม่เคยได้รับเลย	32	49	81
-ได้รับนานๆครั้ง	18	28	46
-ได้รับบ่อยๆ	10	33	43
การได้รับข้อมูลข่าวสารสิ่ง แวดล้อมจากสื่อหนังสือพิมพ์			
-ไม่เคยได้รับเลย	41	67	108
-ได้รับนานๆครั้ง	10	21	31
-ได้รับบ่อยๆ	9	22	31

จากตารางที่ 4 พบว่า ประชากรที่ทำการศึกษามีจำนวน 170 ราย เป็นเพศชาย 147 ราย เพศหญิง 23 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 86.5 และ 13.5 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัวจำนวน 131 รายหรือร้อยละ 77.0 มีการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาจำนวน 150 รายหรือร้อยละ 88.2 มีสถานภาพสมรสส่วนใหญ่แต่งงานแล้วและอยู่ด้วยกันจำนวน 149 รายหรือร้อยละ 87.6 มีอาชีพหลักจากการทำนามากที่สุดจำนวน 136 ครอบครัวหรือร้อยละ 80.0 รองลงมาได้แก่อาชีพหลักจากการรับจ้างจำนวน 21 ครอบครัวหรือร้อยละ 12.0 มีอาชีพรองจากการรับจ้างมากที่สุดจำนวน 58 ครอบครัวหรือร้อยละ 34.1 ซึ่งใกล้เคียงกับอาชีพรองจากการทำไร่จำนวน 50 ครอบครัวหรือร้อยละ 29.4 มีรายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10,000 - 20,000 บาทต่อปี

จำนวน 61 ครอบครัวหรือร้อยละ 35.9 และมีการถือครองที่ดินส่วนใหญ่อยู่ระหว่างต่ำกว่า 5 ไร่ จำนวน 56 ครอบครัวหรือร้อยละ 32.9

เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง 2 หมู่บ้านพบว่า มีประชากรจากหมู่บ้านบึงกลางจำนวน 60 ราย และจากหมู่บ้านคดพอง 110 ราย พบว่า หมู่บ้านคดพองจะมีอาชีพหลักจากการทำนามากกว่าหมู่บ้านบึงกลางเล็กน้อย คือ ร้อยละ 80.9 และร้อยละ 78.3 ตามลำดับ ในขณะที่หมู่บ้านบึงกลางมีอาชีพหลักจากการรับจ้างมากกว่าหมู่บ้านคดพองเล็กน้อย คือ ร้อยละ 13.0 และร้อยละ 11.0 ตามลำดับ ส่วนอาชีพรองนั้นพบว่า ทั้ง 2 หมู่บ้านต่างก็มีอาชีพรองส่วนใหญ่จากการรับจ้าง รองลงมาคือการทำไร่เช่นเดียวกัน แต่หมู่บ้านบึงกลางจะมีอาชีพรอง จากการรับจ้างมากกว่าหมู่บ้านคดพองเล็กน้อย คือ ร้อยละ 35.0 และร้อยละ 33.0 ตามลำดับ

การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า เคยได้รับในระดับนานๆครั้ง และระดับบ่อยๆใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 41.1 และ ร้อยละ 51.7 ตามลำดับ และมีผู้ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเลยเป็นส่วนน้อย คือ ร้อยละ 7.0 เมื่อพิจารณาจากสื่อที่ได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าว พบว่า ในสื่อโทรทัศน์ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะได้รับบ่อยๆ ในสื่อบุคคล ชาวบ้านส่วนใหญ่จะได้รับบ่อยๆและนานๆครั้งใกล้เคียงกัน ในสื่อวิทยุชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่เคยได้รับ ส่วนผู้ที่เคยได้รับจะได้รับในระดับบ่อยๆและนานๆครั้งใกล้เคียงกัน และเช่นเดียวกันกับสื่อหนังสือพิมพ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อดังกล่าว ซึ่งมีถึงร้อยละ 63.5 อันเป็นลักษณะทั่วไปของชาวบ้านในเขตชนบทที่มีโอกาสได้อ่านหนังสือพิมพ์น้อย

5.1 ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ตารางที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง	บ้านบึงกลาง %(จำนวน)	บ้านคดพอง %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
น้อย	0(0)	0(0)	0(0)
ปานกลาง	86.7(52)	73.6(81)	78.2(133)
มาก	13.3(8)	26.4(29)	21.8(37)
รวม	100.0(60)	100.0(110)	100.0(170)

X = 9.0 X = 11.8 X = 11.5

SD = 5.8 SD = 5.9 SD = 2.2

จากตารางที่ 5 พบว่า ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ในชุมชนที่ทำการศึกษา ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีความรู้เรื่องดังกล่าวในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 78.2 รองลงมาคือระดับมากร้อยละ 21.8 แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านยังพอที่จะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง โดยจากคะแนนเต็มของแบบสอบถาม 20 คะแนนจะมีค่า

เฉลี่ย 11.5 เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง 2 หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านบึงกลางจะมีผู้มีความรู้ในระดับปานกลางมากกว่าหมู่บ้านคงพอง ในขณะที่หมู่บ้านคงพองมีผู้มีความรู้ในระดับมากกว่าหมู่บ้านคงพอง แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนก็พบว่า หมู่บ้านคงพองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าหมู่บ้านบึงกลางเล็กน้อยคือ ร้อยละ 11.8 และร้อยละ 9.0 ตามลำดับ

5.2 ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ตารางที่ 6 ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ทักษะคิดต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ประมง	บ้านบึงกลาง	บ้านคงพอง	รวม
น้อย	0(0)	0(0)	0(0)
ปานกลาง	45.0(27)	39.1(43)	41.2(70)
มาก	55.0(33)	60.9(67)	58.8(100)
รวม	100(60)	100(110)	100(170)

X = 20.9

X = 21.2

X = 21.1

SD = 3.2

SD = 2.2

SD = 2.6

จากตารางที่ 6 พบว่า ทักษะคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และมีลักษณะเช่นเดียวกันทั้ง 2 หมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านคงพองจะมีทักษะคิดต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงดีกว่าหมู่บ้านบึงกลางเล็กน้อย โดยมีผู้เห็นด้วยร้อยละ 60.9 และ 55.0 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะคิดก็พบว่า หมู่บ้านคงพองสูงกว่าเล็กน้อยคือ ร้อยละ 21.2 และร้อยละ 20.9 ตามลำดับ

จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านยังมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง โดยเห็นว่า การจับสัตว์น้ำในฤดูปลาวางไข่เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง การจับปลาในขณะที่ยังเป็นวัยอ่อนจะทำให้พันธุ์ปลาสูญพันธุ์เร็วขึ้น การปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำเป็นการทำลายทรัพยากรประมง การใช้สารเคมีฆ่าแมลงและยาปราบศัตรูพืชเป็นการทำลายทรัพยากรประมง โดยที่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญและเห็นว่าเรื่องการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำจะเป็นการทำลายทรัพยากรประมงมากที่สุด และเห็นว่าการจับปลาในฤดูวางไข่จะมีผลต่อการทำลายทรัพยากรประมงน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างเห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงเป็นหน้าที่ทั้งของรัฐและของประชาชนจะต้องร่วมมือกัน ซึ่งส่วนใหญ่ยังคิดว่าในหมู่บ้านตนเองยังมีการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงอยู่น้อย

5.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงที่มีในหมู่บ้าน

ตารางที่ 7 บทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงที่มีในหมู่บ้าน

บทบาทการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรประมง	บ้านบึงกลาง % (จำนวน)	บ้านดงพอง % (จำนวน)	รวม % (จำนวน)
น้อย	68.3 (41)	77.3 (85)	74.1 (126)
ปานกลาง	30.0 (18)	20.0 (22)	23.5 (40)
มาก	1.7 (1)	2.7 (3)	2.4 (4)
รวม	100.0 (60)	100.0 (110)	100.0 (170)

ค่าเฉลี่ยคะแนนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมง $X = 4.7$ $X = 4.1$ $X = 4.3$

S.D. = 2.4 S.D. = 2.4 S.D. = 2.4

จากตารางที่ 7 พบว่า ส่วนใหญ่ได้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอยู่ในระดับน้อยจำนวน 126 ครอบครัวหรือร้อยละ 74.1 เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง 2 หมู่บ้าน พบว่า มีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่หมู่บ้านบึงกลางจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงในระดับปานกลางมากกว่าหมู่บ้านดงพองคือร้อยละ 30.0 และร้อยละ 20.0 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงแล้วพบว่ามีความเฉลี่ย 4.7 และ 4.1 ตามลำดับ และเฉลี่ยทั้งสองหมู่บ้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3

เมื่อพิจารณาจากสภาพแหล่งทรัพยากรประมงของชุมชน พบว่า แม้จะมีลักษณะใกล้เคียงกันคือ มีหนองน้ำสาธารณะ คลองส่งน้ำชลประทาน และลำน้ำพอง แต่เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดในแต่ละแหล่งพบว่า หมู่บ้านดงพองจะมีแหล่งน้ำที่เป็นหนองน้ำสาธารณะมากกว่าหมู่บ้านบึงกลาง แม้ว่าในหนองน้ำจะไม่สามารถลงหาปลาได้เนื่องจากทางวัดและหมู่บ้านสงวนไว้สำหรับเลี้ยงปลา อันเป็นบ่อประมงของหมู่บ้านเพื่อนำเงินจากการขายปลาพัฒนาหมู่บ้าน แต่ยังมีหนองผักตบและหนองสามขาซึ่งสามารถใช้หาปลาและเก็บพืชผักต่างๆ ได้ ส่วนหมู่บ้านบึงกลางนั้นมีเพียงหนองพิพวน ซึ่งไม่สามารถลงจับปลาได้ เนื่องจากอยู่ในระหว่างให้เอกชนเช่า ส่วนหนองกระหนวนนั้นใช้ประโยชน์ได้น้อยเพราะมีขนาดเล็กและตื้นเขินมาก แต่เมื่อพิจารณาจากตัวเลขข้อมูลที่ได้พบว่าหมู่บ้านบึงกลางมีการพึ่งพาทรัพยากรประมงที่มีในหมู่บ้านมากกว่าหมู่บ้านดงพองนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากลักษณะของลำน้ำพองซึ่งมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ลำน้ำพองในส่วนของหมู่บ้านบึงกลางมีขนาดความยาวรอบหมู่บ้านถึงประมาณ 15 กิโลเมตร แทบจะกล่าวได้ว่าอยู่ติดกับที่นาของทุกครัวเรือน นอกจากนั้นยังอยู่ใกล้หมู่บ้าน จึงมีความสะดวกที่จะใช้หาอาหารต่างๆ ความแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ ลำน้ำพองในส่วนหมู่บ้านบึงกลางมีระดับน้ำที่ไม่ลึกมากนัก สามารถเก็บผัก จับปลา ด้วยวิธีการง่ายๆ ได้หลายแบบ เช่น ทอดแห วางอวน ช้อนสวิง ปักเบ็ด ฯลฯ ซึ่งผู้หญิงหรือเด็กก็สามารถทำได้ ส่วนลำน้ำพองในส่วนหมู่บ้านดงพองมีระดับน้ำที่ลึกตลอดปี ระดับน้ำไม่แตกต่างกันในแต่ละช่วงฤดู ด้วยมีเขื่อนกั้นเขื่อนกันอยู่ด้านท้ายน้ำห่างจากหมู่บ้านออกไปประมาณ 10

กิโลเมตร ทำให้มีน้ำเอ่อเหนือเขื่อนอยู่ตลอดเวลา ชาวบ้านบอกว่าน้ำลึกทำให้หาปลาลำบาก จำเป็นต้องใช้เรือช่วย และในปัจจุบันจะมีครอบครัวที่มีเรื่อน้อยมากจึงไม่สะดวกที่จะหาปลา และถ้าจะวางอวนก็ต้องใช้อวนที่มีความลึกมากซึ่งมีราคาแพง

เมื่อพิจารณาจากในส่วนของการพึ่งพาทรัพยากรประมงระดับมาก พบว่า หมู่บ้านคงพองมีการใช้ประโยชน์มากกว่าหมู่บ้านบึงกลางเล็กน้อย คือ ร้อยละ 2.7 และ 1.7 ตามลำดับ ทั้งๆที่ในระดับปานกลางนั้นหมู่บ้านบึงกลางมีการใช้ประโยชน์มากกว่า ดังที่กล่าวมาแล้ว ว่า ความแตกต่างดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพของการหาอาหารธรรมชาติในลำน้ำพอง ซึ่งที่หมู่บ้านคงพองมีความลำบากในการหาอาหารมากกว่าด้วยมีระดับน้ำลึกจำเป็นต้องใช้เรือหรือมีอุปกรณ์พิเศษต่างๆ มากกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีอุปกรณ์เช่นเรือก็สามารถทำได้ และบุคคลดังกล่าวก็จะมีกฏปฏิบัติอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่องและมีรายได้จากการจับปลาขายด้วย จึงเป็นผู้ที่ใช้ประโยชน์ในระดับมาก ลักษณะดังกล่าว สามารถกล่าวได้ว่า การพึ่งพาทรัพยากรประมงในชาวบ้านทั่วไป หมู่บ้านบึงกลางจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงที่มีในหมู่บ้านมากกว่าหมู่บ้านคงพอง โดยการจับสัตว์น้ำและเก็บพืชผักต่างๆตามแหล่งน้ำมาใช้เป็นอาหารในชีวิตประจำวัน และมีจำนวนน้อยมากที่สามารถนำไปขายเป็นรายได้ ส่วนหมู่บ้านคงพองนั้น บุคคลทั่วไปจะใช้ประโยชน์น้อยกว่า แต่จะมีบางรายที่มีความเชี่ยวชาญในการจับปลาในลำน้ำพองที่มีระดับน้ำลึก และสามารถนำไปขายเป็นรายได้ส่วนหนึ่งของครอบครัวด้วย

5.4 บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ตารางที่ 8 บทบาทโดยรวมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง	บ้านบึงกลาง	บ้านคงพอง	รวม
น้อย	33.3 (20)	24.6 (27)	27.7 (47)
ปานกลาง	60.0 (36)	72.7 (80)	68.2 (116)
มาก	6.7 (4)	2.7 (3)	4.1 (7)
รวม	100.0 (60)	100.0 (110)	100.0 (170)

ค่าเฉลี่ยคะแนนบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

$$X = 41.1 \quad X = 44.2 \quad X = 43.1$$

$$S.D. = 14.9 \quad S.D. = 13.3 \quad S.D. = 13.9$$

จากตารางที่ 8 พบว่า บทบาทโดยรวมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางคือร้อยละ 68.2 และทั้ง 2 หมู่บ้านมีบทบาทส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน แต่ที่แตกต่างกันคือ หมู่บ้านบึงกลางจะมีบทบาททั้งระดับน้อยและระดับมากสูงกว่าหมู่บ้านคงพอง ทั้งนี้ข้อแตกต่างดังกล่าวเกิดจากลักษณะการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาของชุมชนแตกต่างกัน กล่าวคือ การอนุรักษ์ของหมู่บ้านคงพองเป็นพฤติกรรมรวมของทั้งชุมชน โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน

เป็นแกนนำ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มองค์กรต่างๆ ซึ่งแม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง แต่ลักษณะของชุมชนจะคุ้นเคยกับการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการ จึงมีโอกาที่จะแลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันมากกว่า ในขณะที่หมู่บ้านบึงกลางการพัฒนาชุมชนจะให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมน้อย ขาดการทำงานเป็นกลุ่มองค์กร จึงพบว่า ผู้ที่เป็นผู้นำชุมชนซึ่งมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าชาวบ้านทั่วไปจะเป็นผู้ที่บอบช้ำจากการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับสูง ในขณะที่ชาวบ้านทั่วไปไม่มีโอกาสที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมดังกล่าว บทบาทที่เกิดขึ้นจึงเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากจิตสำนึกและโอกาสที่จะแสดงบทบาทของแต่ละบุคคล และเมื่อพิจารณาจากผู้ที่มีโอกาสต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการประชุมต่างๆ ของหมู่บ้าน การร่วมตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ของหมู่บ้านก็จะไม่ได้เข้าร่วม ส่งผลต่อบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงของคนกลุ่มนี้ด้วย และเมื่อพิจารณาแต่ละหมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านคางพองจะมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงสูงกว่าหมู่บ้านบึงกลาง กล่าวคือ มีค่าเฉลี่ยของคะแนน 44.2 และ 41.1 ตามลำดับ

นอกจากบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงของชุมชนโดยรวมดังที่กล่าวมาแล้ว ในการศึกษานี้ยังได้แบ่งการศึกษาบทบาทออกเป็น บทบาทย่อยๆ 4 ส่วนด้วยกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.4.1 บทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 9 บทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างเหมาะสม

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมง อย่างเหมาะสม	บ้านบึงกลาง % (จำนวน)	บ้านคางพอง % (จำนวน)	รวม % (จำนวน)
น้อย	25.0 (15)	29.1 (32)	27.6 (47)
ปานกลาง	65.0 (39)	64.5 (71)	64.7 (110)
มาก	10.0 (6)	6.4 (7)	7.6 (13)
รวม	100 (60)	100 (110)	100 (170)

ค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างเหมาะสม

$$X = 8.8 \quad X = 8.2 \quad X = 8.4$$

$$S.D. = 3.6 \quad S.D. = 3.6 \quad S.D. = 3.6$$

จากตารางที่ 9 พบว่า ประชากรที่ทำการศึกษามีบทบาทการใช้ทรัพยากรประมงอย่างเหมาะสม คือ การไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ การจับสัตว์น้ำและพืชผักในปริมาณที่ไม่มากเกินไป การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการจับสัตว์น้ำที่เหมาะสม การไม่จับสัตว์น้ำในขนาดที่เล็กเกินไป ส่วนใหญ่มีบทบาทดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 64.7 รองลงมาอยู่ในระดับน้อยร้อยละ 27.6 และระดับมากร้อยละ 7.6 เมื่อพิจารณารายหมู่บ้านพบว่า ทั้งสองหมู่บ้านมีบทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างเหมาะสมส่วนใหญ่ในระดับปานกลางใกล้เคียงกันคือหมู่บ้านบึงกลางร้อยละ 65.0 และหมู่บ้านคางพองร้อยละ 64.5 แต่ในหมู่บ้านคางพองจะมีบทบาทในระดับน้อยในสัดส่วนมาก

กว่าหมู่บ้านบึงกลาง คือ ร้อยละ 29.1 และ 25.0 ตามลำดับ ในขณะที่หมู่บ้านบึงกลางมีบทบาทระดับมากในสัดส่วนที่มากกว่า คือร้อยละ 10.0 และ 6.4 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนก็พบว่าหมู่บ้านบึงกลางมีบทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างเหมาะสมมากกว่าหมู่บ้านบึงกลางเล็กน้อย คือ 8.8 และ 8.2 ตามลำดับ

จากบทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างเหมาะสมซึ่งพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางนั้น พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทราบดีว่าช่วงใดที่เป็นฤดูกาลที่สัตว์น้ำวางไข่แต่ก็ยังจับสัตว์น้ำเหล่านั้นมารับประทานโดยเฉพาะปลาที่มีไข่ ชาวบ้านจะบอกว่ามีรสชาติอร่อย ส่วนการจับสัตว์น้ำที่มีขนาดเล็กนั้น ชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุยังมีพฤติกรรมในด้านบวกลบอยู่มากคือ เมื่อจับได้ปลาตัวเล็กๆที่ยังอยู่ในวัยอ่อนอยู่มักจะปล่อยกลับสู่แหล่งน้ำ ยกเว้นปลาบางชนิดที่ตัวเต็มวัยมีขนาดเล็ก เช่น ปลาชีว หรือที่นิยมบริโภคเมื่อมีขนาดเล็ก เช่น ลูกครอก เป็นต้น ส่วนชาวบ้านโดยทั่วไปเมื่อจับได้ปลาที่มีขนาดเล็กมักจะไม่นำไปปล่อยลงสู่แหล่งน้ำดังเช่นสมัยก่อน เพราะค่อนข้างหาได้ในปริมาณน้อยจะไม่พอรับประทาน สำหรับเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำนั้นจะขึ้นอยู่กับชนิดของสัตว์น้ำและแหล่งน้ำจากเดิมเครื่องมือที่ใช้ในการจับปลา เช่น แห ตาข่ายหรืออวนจะมีช่องที่กว้างใช้สำหรับจับปลาที่มีขนาดใหญ่ในปัจจุบันมักจะไม่นำมาใช้ เนื่องจากปลามีขนาดเล็กลงจะเปลี่ยนมาใช้ตาข่ายที่มีขนาดช่องถี่ขึ้น ส่วนการจับสัตว์น้ำด้วยการใช้ระเบิด ยาเบื่อ หรือการใช้ไฟฟ้าช็อตนั้นไม่พบว่ามีการใช้วิธีการจับปลาในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากชาวบ้านบอกว่าไม่คุ้มกับการลงทุนและนอกจากจะเป็นวิธีที่ผิดกฎหมายแล้วยังเป็นวิธีการที่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้เองด้วย

5.4.2 บทบาทการป้องกันรักษาแหล่งทรัพยากรประมงไม่ให้ถูกทำลาย

ตารางที่ 10 บทบาทการป้องกันแหล่งทรัพยากรประมงไม่ให้ถูกทำลาย

การป้องกันรักษาแหล่งทรัพยากรประมงไม่ให้ถูกทำลาย	บ้านบึงกลาง % (จำนวน)	บ้านดงพอง % (จำนวน)	รวม % (จำนวน)
น้อย	38.3 (23)	38.1 (42)	38.2 (65)
ปานกลาง	38.3 (23)	41.8 (46)	40.6 (69)
มาก	23.4 (14)	20.0 (22)	21.2 (36)
รวม	100.0 (60)	100.0 (110)	100.0 (170)

$$X = 11.5 \quad X = 10.9 \quad X = 11.1$$

$$SD = 5.5 \quad SD = 5.7 \quad SD = 5.6$$

จากตารางที่ 10 เกี่ยวกับบทบาทการป้องกันรักษาแหล่งทรัพยากรประมงไม่ให้ถูกทำลาย โดย การคอยตรวจตราดูแลแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ การห้ามปราม ดำหนิหรือตักเตือนไม่ให้ผู้อื่นจับปลาในฤดูวางไข่ การจับสัตว์น้ำในปริมาณที่มากเกินไป การจับสัตว์น้ำในขณะที่ยังเป็นวัยอ่อนการไม่ให้ผู้อื่นจับสัตว์น้ำด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้ระเบิด ยาเบื่อหรือไฟฟ้า การระมัดระวังในการใช้สารเคมีเช่นปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืชไม่ให้ปนเปื้อนในแหล่งน้ำธรรมชาติ จากที่กล่าวมาพบ

ว่า บทบาทดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางคือร้อยละ 40.6 รองลงมาได้แก่ระดับน้อยและระดับมากร้อยละ 38.2 และ 21.2 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสองหมู่บ้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีบทบาทในระดับปานกลางใกล้เคียงกันโดยหมู่บ้านดงพองมีสัดส่วนที่สูงกว่าบ้านบึงกลางเล็กน้อยคือร้อยละ 41.8 และร้อยละ 38.3 ตามลำดับ แต่ในหมู่บ้านบึงกลางจะมีบทบาทระดับมากในสัดส่วนที่สูงกว่าหมู่บ้านดงพองเล็กน้อยคือ ร้อยละ 23.4 และ 20.0 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนก็พบว่า หมู่บ้านบึงกลางมีค่าเฉลี่ยของคะแนนบทบาทการป้องกันรักษาแหล่งทรัพยากรประมงไม่ให้อุบลทำลายสูงกว่าหมู่บ้านดงพองเล็กน้อยคือ 11.5 และ 10.9 ตามลำดับ

จากที่พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีบทบาทการป้องกันรักษาแหล่งทรัพยากรประมงไม่ให้อุบลทำลายในระดับปานกลางนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างเห็นว่าการกระทำเช่น การจับปลาในฤดูวางไข่ การจับปลาในขนาดที่ยังเป็นวัยอ่อน การใช้ระเบิด ไฟฟ้า หรือยาเบื่อ เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมเป็นการทำลายทรัพยากรประมง และมีความรู้สึกไม่พอใจถ้ามีผู้อื่นกระทำในลักษณะดังกล่าว แต่ไม่กล้าพอที่จะกล่าวตำหนิตักเตือน ยกเว้นชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุที่เมื่อก่อนเคยสั่งสอนลูกหลานให้ช่วยกันดูแลไม่ให้จับปลาที่มีขนาดเล็กหรือจับได้ก็ให้ปล่อยลงน้ำไป จะมีเฉพาะบางครั้งที่มีโอกาสไปจับสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำต่างๆ โดยเฉพาะในลำน้ำพองก็จะคอยสังเกตความผิดปกติของน้ำในแหล่งน้ำนั้นๆ ว่ามีสีหรือความขุ่นผิดปกติไปหรือไม่

5.4.3 บทบาทการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมง

ตารางที่ 11 บทบาทการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมง

บทบาทการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่ง ทรัพยากรประมง	บ้านบึงกลาง % (จำนวน)	บ้านดงพอง % (จำนวน)	รวม % (จำนวน)
น้อย	70.0 (42)	31.8 (35)	45.3 (77)
ปานกลาง	26.7 (16)	61.8 (68)	49.4 (84)
มาก	3.3 (2)	6.4 (7)	5.3 (9)
รวม	100.0 (60)	100.0 (110)	100.0 (170)

X = 8.6 X = 12.4 X = 11.1

SD = 5.5 SD = 5.0 SD = 5.5

จากตารางที่ 11 เกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมง โดยการดูแลกำจัดวัชพืชต่างๆในแหล่งน้ำ การขุดลอกแหล่งน้ำต่างๆไม่ให้ตื้นเขิน การจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆมาปล่อยหรือเพาะเลี้ยงให้ขยายพันธุ์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ การจัดสภาพแวดล้อมในแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและการวางไข่ของสัตว์น้ำ การจัดหาอาหารให้สำหรับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ พบว่า บทบาทดังที่กล่าวมาในระดับปานกลางและระดับน้อยใกล้เคียงกันคือร้อยละ 49.4 และร้อยละ 45.3 ตามลำดับ จะมีอยู่ในระดับมากเพียงร้อยละ 5.3 เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสองหมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านดงพองมีบทบาทในการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมง

ส่วนใหญ่ในระดับปานกลางคือร้อยละ 61.8 ในขณะที่หมู่บ้านบึงกลางมีบทบาทดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยคือร้อยละ 70.0 เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนก็พบว่าหมู่บ้านบึงกลางมีค่าเฉลี่ยของคะแนนบทบาทการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมงน้อยกว่าหมู่บ้านคงพองคือ 8.6 และ 12.4 ตามลำดับ

จากบทบาทการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและระดับน้อยนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะไม่มีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมง โดยเฉพาะในหมู่บ้านบึงกลางจะมีกิจกรรมดังกล่าวน้อยกว่าหมู่บ้านคงพองมาก แม้กระทั่งการจัดหาพันธุ์ปลาต่าง ๆ มาปล่อยในแหล่งน้ำสาธารณะจะไม่มีเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในหมู่บ้านบึงกลางเลย ส่วนในหมู่บ้านคงพองนั้นจะมีเห็นได้ชัดเจน เมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำเสียในลำน้ำพองเมื่อปีพ.ศ. 2535 หลังจากที่ทางราชการได้นำพันธุ์ปลาปล่อยลงสู่ลำน้ำ บริเวณท่าวัดของหมู่บ้านเป็นแห่งหนึ่งที่มีกิจกรรมดังกล่าว และมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากทางส่วนกลางและทางจังหวัดได้เดินทางมาทำพิธี ชาวบ้านจึงเกิดการตื่นตัวและกำหนดร่วมกันว่าจะถือเอาบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาให้ขยายพันธุ์เพื่อลูกหลานต่อไปในอนาคต ประกอบกับเจ้าอาวาสเป็นนักพัฒนาจึงสามารถชักชวนชาวบ้านให้เห็นด้วยได้ จนปัจจุบันบริเวณดังกล่าวยังถือเป็นเขตห้ามจับสัตว์น้ำ เมื่อชาวบ้านไปทำบุญถวายอาหารพระสงฆ์ที่วัด เศษอาหารที่เหลือจะนำมาปล่อยให้เป็นอาหารปลา และมีอยู่ช่วงหนึ่งที่ชาวบ้านจากตัวจังหวัดทั้งที่เป็นญาติพี่น้องของชาวบ้านเดินทางมาเยี่ยมเยือน หรือผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยว ทางวัดก็จะขายอาหารปลาเป็นถุงให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมอันเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ส่วนในบทบาทอื่นๆ จะพบเห็นได้น้อยเช่นกัน นอกจากนี้บทบาทการอนุรักษ์ดังกล่าวยังถือว่าเป็นกิจกรรมของคณะกรรมการหมู่บ้านและพระสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ ชาวบ้านจะคิดว่าไม่ได้กระทำด้วยตนเอง เพราะเป็นการเหลือกำลังที่จะหาพันธุ์ปลาต่าง ๆ มาปล่อยด้วยตนเอง แต่จะเห็นดีเห็นงามด้วยจากการกระทำของคณะกรรมการหมู่บ้าน

5.4.4 บทบาทการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ตารางที่ 12 บทบาทการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

บทบาทการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรประมง	บ้านบึงกลาง % (จำนวน)	บ้านดงพอง % (จำนวน)	รวม % (จำนวน)
น้อย	30.0 (18)	27.3 (30)	28.2 (48)
ปานกลาง	45.0 (27)	45.4 (50)	45.3 (77)
มาก	25.0 (15)	27.3 (30)	26.5 (45)
รวม	100.0 (60)	100.0 (110)	100.0 (170)

ค่าเฉลี่ยของคะแนนบทบาทการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

$$X = 12.0 \quad X = 12.6 \quad X = 12.4$$

$$SD = 6.1 \quad SD = 5.4 \quad SD = 5.7$$

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง โดยการร่วมกำหนดกฎระเบียบ การออกเงิน สิ่งของหรือแรงงานในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง การชักชวนผู้อื่นให้เห็นดีเห็นงาม ในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมต่างของหมู่บ้านที่จะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ไม่ว่าจะเป็นทางการในส่วนของกลุ่มองค์กรต่างๆ เช่นในคณะกรรมการหมู่บ้านหรือที่ประชุมชาวบ้าน ตลอดจนเป็นกิจกรรมที่แต่ละคนได้กระทำด้วยตนเอง พบว่า ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในระดับปานกลางคือร้อยละ 45.3 เมื่อพิจารณาระหว่างหมู่บ้านพบว่า หมู่บ้านดงพองมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงสูงกว่าหมู่บ้านบึงกลางเล็กน้อย คือมีค่าเฉลี่ยของคะแนน 12.6 และ 12.0 ตามลำดับ

6. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงเมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

เพศ	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
ชาย	25.2(37)	70.1(103)	4.7(7)	100.0(147)
หญิง	43.5(10)	56.5(13)	0.0(0)	100.0(23)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance

4.04121 2 .1326

จากตารางที่ 13 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 68.2 เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงระหว่างเพศ แล้วพบว่า เพศชายและเพศหญิงต่างมีบทบาทส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คือร้อยละ 70.1 และ 56.5 ตามลำดับ แต่เมื่อเปรียบเทียบบทบาทในแต่ละระดับพบว่า ในบทบาทระดับน้อยจะมีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนในระดับปานกลางและระดับมากจะมีเพศชายมากกว่าเพศหญิง

จากลักษณะดังกล่าว เป็นเพราะเพศชายมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านต่างๆมากกว่าเพศหญิง และในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงซึ่งต้องใช้แรงงานมากกว่า ตลอดจนในการเกี่ยวข้องกับทรัพยากรประมง เช่นการจับปลาหรือสัตว์น้ำอื่นๆ เป็นหน้าที่หลักของเพศชายที่จะหาอาหารเหล่านี้มาสู่ครอบครัว ในขณะที่เพศหญิงจะเก็บหาอาหารประเภทอื่นๆ ลักษณะต่างๆเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดในครอบครัว ซึ่งนอกจากจะส่งสอนเทคนิควิธีการในการจับปลาแล้ว ยังได้สอดแทรกวิธีการที่จะทำให้ปลามีกินไปได้นานๆ เช่นไม่จับปลาที่ตัวเล็กเกินไป หรือจับได้ต้องปล่อยลงน้ำ เป็นต้น ความคิดดังกล่าวยังหลงเหลืออยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อ ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรเพศกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะในปัจจุบัน แม้เพศหญิงจะมีบทบาทน้อยกว่าชายแต่ก็ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก โดยเพศชายจะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับทรัพยากรประมงน้อยลงกว่าสมัยก่อน เนื่องจากไม่ค่อยได้หาอาหารธรรมชาติเช่นสมัยก่อน และสัตว์น้ำต่างๆในธรรมชาติก็มีปริมาณลดลง

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอายุกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

กลุ่มอายุ	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
ต่ำกว่า/เท่ากับ 20 ปี	57.1(4)	42.9(3)	0.0(0)	100.0(7)
21 - 35 ปี	43.6(17)	56.4(22)	0.0(0)	100.0(39)
35 - 60 ปี	23.4(23)	71.4(70)	5.1(5)	100.0(98)
60 ปีขึ้นไป	11.5(3)	80.8(21)	7.7(2)	100.0(26)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance
13.98368 6 .0298

จากตารางที่ 14 พบว่า ในกลุ่มอายุต่างๆจะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางคือ กลุ่มอายุ 21 - 35 ปี กลุ่มอายุ 35 - 60 ปี และกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป ยกเว้นกลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่ส่วนใหญ่มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงอยู่ในระดับน้อย คือร้อยละ 57.1 และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับ พบว่า ในระดับน้อยจะมีกลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี มากที่สุด คือร้อยละ 57.1 ในระดับปานกลางจะมีกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปมากที่สุด คือร้อยละ 80.8 และในระดับมากจะมีกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปมากที่สุดคือ ร้อยละ 7.7

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรกลุ่มอายุกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ลักษณะดังกล่าว เป็นเพราะในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมากที่สุดนั้น เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่กระทำอย่างต่อเนื่องจากอดีต ที่อาหารจำพวกสัตว์น้ำต่างๆยังมีความอุดมสมบูรณ์ ชีวิตของคนสมัยก่อนจะผูกพันอยู่กับธรรมชาติและได้รับการสั่งสอนอบรมให้รักษาธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น การจับปลาก็ต้องเลือกตัวโตจะปล่อยตัวเล็กๆให้เจริญเติบโตและแพร่พันธุ์ต่อไป จะทำให้เหลือไว้กินได้นานๆ ซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุยังตระหนักถึงวิธีการดังกล่าวอยู่ นอกจากนั้นในกลุ่มผู้สูงอายุเอง ยังคงมีพฤติกรรมในการหาอยู่หากินอันหมายถึง การหาอาหารธรรมชาติเมื่อมีเวลาว่าง อันเป็นการประหยัดและลดค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารลง จึงเห็นว่าทรัพยากรประมงมีความสำคัญที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลาน ในขณะที่คนรุ่นใหม่โดยเฉพาะในกลุ่มอายุที่ต่ำกว่า 20 ปีลงมานั้น จะให้ความสนใจต่อกิจกรรมการหาอาหารธรรมชาติน้อยลง ประกอบกับอาหารในธรรมชาติโดยเฉพาะสัตว์น้ำต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนมีน้อย ไม่คุ้มกับเวลาที่ต้องเสียไป จึงไม่ได้ผูกพันกับแหล่งน้ำอันเป็นที่อยู่ของทรัพยากรประมง และเมื่อมีเวลาว่างก็จะไปทำอย่างอื่น หรือผู้มีอาชีพรับจ้างก็จะใช้เวลาในการหาเงินทองเพื่อมาซื้ออาหารบริโภคแทนการหาอาหารธรรมชาติ

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

การศึกษา	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
ไม่ได้เรียน	40.0 (2)	60.0 (3)	0.0 (0)	100.0 (5)
ประถมศึกษา	22.5 (29)	72.1 (93)	5.4 (7)	100.0 (129)
มัธยมศึกษา	53.8 (7)	46.2 (6)	0.0 (0)	100.0 (13)
อนุปริญญา	66.7 (6)	33.3 (3)	0.0 (0)	0.0 (9)
ปริญญา	21.4 (3)	78.6 (11)	0.0 (0)	0.0 (14)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance
15.21174 8 .0552

จากตารางที่ 15 พบว่า กลุ่มการศึกษาต่างๆจะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางคือ กลุ่มไม่ได้เรียนหนังสือ กลุ่มประถมศึกษา และกลุ่มปริญญาตรีขึ้นไป คือร้อยละ 60.0 ,72.1 และ 78.6 ตามลำดับ ยกเว้นกลุ่มมัธยมศึกษาและกลุ่มอนุปริญญาซึ่งส่วนใหญ่จะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย คือ ร้อยละ 53.8 และ 66.7 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับ พบว่า ในระดับน้อยจะมีกลุ่มผู้มีการศึกษาอนุปริญญาเป็นส่วนใหญ่ คือร้อยละ 66.7 ในระดับปานกลางจะมีกลุ่มผู้มีการศึกษาปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ และในระดับมากจะมีกลุ่มผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่

จากลักษณะดังกล่าว เป็นเพราะในกลุ่มไม่ได้เรียนหนังสือ กลุ่มจบประถมศึกษา จะเป็นกลุ่มที่ทำงานอยู่กับบ้าน หรือถึงแม้จะทำงานรับจ้างในเมืองบ้างก็เป็นงานที่ใช้เวลาว่างจากการทำนา ซึ่งต้องผูกพันอยู่กับธรรมชาติในหมู่บ้านมากกว่า นอกจากนี้ในกลุ่มดังกล่าวจะมีเวลาที่จะหาอาหารธรรมชาติเช่นการจับปลาเป็นอาหาร เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารบริโภค และกลุ่มผู้จบปริญญาตรีก็จะเป็นข้าราชการครูในหมู่บ้าน ซึ่งมีโอกาสที่จะดูแลเอาใจใส่เหตุการณ์ต่างๆในหมู่บ้าน และในบางรายก็จะหาเวลาว่างไปจับปลาเป็นอาหารจึงให้ความสนใจต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมากกว่า ส่วนในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอนุปริญญานั้น ส่วนใหญ่จะทำงานรับจ้างในเมืองซึ่งมักจะเป็นงานในบริษัทห้างร้านต่างๆที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ จึงมีเวลาให้กับชุมชนน้อย และไม่สนใจที่จะหาอาหารธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรการศึกษา กับ ตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพในครอบครัวกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

สถานภาพใน ครอบครัว	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
หัวหน้าครอบครัว	23.7 (31)	71.0 (93)	5.3 (7)	100.0 (131)
ภรรยา	37.5 (3)	62.5 (5)	0.0 (0)	100.0 (8)
บุตรชาย/สาว	61.1 (11)	38.9 (7)	0.0 (0)	100.0 (18)
เชย/สะใภ้	15.4 (2)	84.6 (11)	0.0 (0)	100.0 (13)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance
14.08198 6 .0287

จากตารางที่ 16 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในกลุ่มที่มีสถานภาพในครอบครัวต่างๆส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมี กลุ่มที่เป็นหัวหน้าครอบครัว กลุ่มที่เป็นภรรยา กลุ่มเชยหรือสะใภ้ คือ ร้อยละ 71.0 ,62.5 และ 84.6 ตามลำดับ ยกเว้นกลุ่มที่เป็นบุตรชายหรือบุตรสาวนั้นส่วนใหญ่จะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับน้อย เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับมีลักษณะ คือ ในระดับน้อยจะมีกลุ่มบุตรชายหรือบุตรหญิงเป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 61.1 ในระดับปานกลางจะมีกลุ่มเชยหรือสะใภ้เป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 84.6 และในระดับมากจะมีกลุ่มหัวหน้าครอบครัวเป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 5.3

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรสถานภาพในครอบครัวและตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากลักษณะดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า ในกลุ่มอื่นๆนั้นจะต้องรับผิดชอบในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการหาอาหารเพื่อบริโภคประจำวันในครอบครัว ทั้งผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ภรรยาหรือเชยหรือสะใภ้ ซึ่งมีโอกาสที่จะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรประมง โดยเฉพาะในกลุ่มที่เป็นเชยหรือสะใภ้ ในวัฒนธรรมของชาวอีสานถือว่าเป็นผู้ที่ไปอยู่บ้านพ่อแม่ใหม่ซึ่งอาจจะเป็นบ้านของพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นเชยที่ไปอยู่บ้านพ่อตาแม่ยาย ทำให้ต้องทำตัวให้เป็นที่รักของพ่อแม่ฝ่ายหญิง รวมทั้งการทำหน้าที่หาอยู่หากินหรือหาอาหารมาสู่ครอบครัว ส่วนบุตรสาวหรือบุตรชายส่วนใหญ่จะยังเป็นน้องเพราะผู้ที่เป็นพี่จะแต่งงานไปอยู่ที่อื่น จึงได้รับความรักจากคนในครอบครัวมากและได้รับการยกเว้นในการทำงานก็จะทำงานที่เบากว่าผู้อื่น รวมทั้งบทบาทในการหาอาหารมาสู่ครอบครัวด้วย ซึ่งอาจจะทำหรือไม่ก็ได้ จึงมีโอกาสน้อยสัมผัสกับแหล่งน้ำอันเป็นที่อยู่ของทรัพยากรประมงในชุมชนน้อยกว่า

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

สถานภาพสมรส	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
โสด	55.6 (5)	44.4 (4)	0.0 (0)	100.0 (9)
แต่งงานและอยู่ด้วยกัน	24.8 (37)	71.1 (106)	4.0 (6)	100.0 (149)
หม้าย /หย่า /แยก	41.7 (5)	50.0 (6)	8.3 (1)	100.0 (12)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance
8.14918 6 .2274

จากตารางที่ 17 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในกลุ่มที่มีสถานภาพสมรสต่างๆส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งกลุ่มแต่งงานแล้ว กลุ่มหม้ายหย่าหรือแยก คือร้อยละ 71.1 และร้อยละ 50.0 ตามลำดับ ยกเว้นกลุ่มโสดซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับ พบว่า ในระดับน้อยจะมีกลุ่มโสดเป็นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 55.6 ในระดับปานกลางจะมีกลุ่มแต่งงานแล้วเป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 71.1 และในระดับมากจะมีกลุ่มหม้ายหย่าหรือแยกเป็นส่วนใหญ่ คือร้อยละ 8.3

จากลักษณะดังกล่าว จะเห็นว่าผู้มีสถานภาพสมรสโสดจะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะผู้ที่ยังไม่มีครอบครัวจะมีการรับผิดชอบน้อยกว่า ทั้งนี้รวมถึงการต้องหาอาหารมาสุครอบครัว ทำให้มีโอกาที่จะสัมผัสกับแหล่งน้ำอันเป็นที่อยู่ของทรัพยากรประมงน้อยกว่า จึงไม่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง และในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ก็จะมีอายุน้อยและเป็นกลุ่มที่ทำงานรับจ้างในห้างร้านบริษัทในเมือง จะมีเวลาอยู่ในชุมชนน้อย

อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรสถานภาพสมรสกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

อาชีพหลัก	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
การเกษตร	24.5 (34)	71.2 (99)	4.3 (6)	100.0 (139)
รับจ้าง	42.8 (9)	52.4 (11)	4.8 (1)	100.0 (21)
ค้าขาย	100.0 (2)	0.0 (0)	0.0 (0)	100.0 (2)
อื่นๆ	25.0 (2)	75.0 (6)	0.0 (0)	100.0 (8)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance

8.89511 6 .1796

จากตารางที่ 18 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในกลุ่มอาชีพหลักประเภทต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งอาชีพทำการเกษตร รับจ้าง หรือกลุ่มอาชีพอื่นๆ คือร้อยละ 71.2 , 52.4 และ 75.0 ตามลำดับ ยกเว้นกลุ่มอาชีพค้าขายซึ่งมีอยู่เพียง 2 รายจะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยทั้งหมดคือ ร้อยละ 100.0 เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับ พบว่า ในระดับน้อยจะมีกลุ่มอาชีพหลักคือค้าขายเป็นมากที่สุดคือร้อยละ 100.0 ในระดับปานกลางจะมีกลุ่มอาชีพหลักคือกลุ่มอาชีพอื่นๆรวมกันมากที่สุดคือร้อยละ 75.0 ส่วนในระดับมากจะมีกลุ่มอาชีพหลักคือการเกษตรและรับจ้างมากที่สุดใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 4.3 และ 4.8 ตามลำดับ

จากลักษณะดังกล่าวจะเห็นว่า ในกลุ่มอาชีพหลักประเภทต่างๆจะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งส่วนใหญ่จะมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นอาชีพค้าขายซึ่งมีอยู่เพียง 2 ราย นั้นเป็นผู้ที่ไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงเพราะต้องเฝ้าร้านขายของ และมีโอกาสน้อยมากที่จะเคยไปดูแลหรือพบเห็นแหล่งน้ำสาธารณะต่างๆที่มีอยู่ในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามยังพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอาชีพการเกษตรและอาชีพรับจ้างในกลุ่มที่มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับน้อยและระดับปานกลาง นั้น พบว่า กลุ่มอาชีพการเกษตรจะมีบทบาทในระดับปานกลางมากกว่า ในขณะที่กลุ่มอาชีพรับจ้างจะมีบทบาทในระดับน้อย มากกว่า ทั้งนี้ เพราะผู้มีอาชีพรับจ้างเป็นหลัก ซึ่งส่วนหนึ่งต้องไปทำงานในเมืองโดยไม่ได้มีอาชีพรองเป็นการเกษตร จึงมีโอกาสดูแลในหมู่บ้านในช่วงกลางวันน้อยกว่าโอกาสที่จะไปหาอาหารธรรมชาติ เช่น การจับปลา ในแหล่งน้ำสาธารณะในหมู่บ้านจึงมีน้อยกว่าทำให้ได้ดูแลแหล่งน้ำหรือทำกิจกรรมที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้อย

อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรอาชีพหลักของครอบครัวกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพรอกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

อาชีพรอก	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
การเกษตร	15.6 (10)	78.1 (50)	6.3 (4)	100.0 (64)
รับจ้าง	32.8 (19)	67.2 (39)	0.0 (0)	100.0 (58)
ค้าขาย	33.3 (3)	55.6 (5)	11.1 (1)	100.0 (9)
อื่นๆ	38.5 (15)	56.4 (22)	5.1 (2)	100.0 (39)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance

11.84659 6 .0655

จากตารางที่ 19 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงระหว่างกลุ่มที่มีอาชีพรอกต่างๆ ทุกกลุ่มส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลาง คือ กลุ่มทำการเกษตร กลุ่มรับจ้าง กลุ่มค้าขาย และกลุ่มอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 78.1 , 67.2 , 55.6 และ 56.4 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับ พบว่า ในระดับน้อยจะมีกลุ่มผู้ที่มีอาชีพอื่นๆมากที่สุด คือร้อยละ 38.5 ในระดับปานกลางจะมีกลุ่มผู้ที่มีอาชีพทำการเกษตรมากที่สุด คือร้อยละ 78.1 และในระดับมากจะมีกลุ่มผู้ที่มีอาชีพค้าขายมากที่สุดคือร้อยละ 11.1

จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงของผู้ที่มีอาชีพรอกต่างๆกันไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ส่วนใหญ่ของทุกกลุ่มอาชีพจะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงอยู่ในระดับปานกลาง แต่ที่น่าสังเกตคือ ในกลุ่มอาชีพรับจ้าง จะไม่มีผู้ใดมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงอยู่ในระดับมากเลย

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรอาชีพรอกของครอบครัวกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่อปีกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

รายได้ต่อปี	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
ต่ำกว่า 10,000 บาท	34.3 (12)	62.9 (22)	2.8 (1)	100.0 (35)
10,001 - 20,000 บาท	24.6 (15)	73.8 (45)	1.6 (1)	100.0 (61)
20,001 - 30,000 บาท	27.0 (10)	70.3 (26)	2.7 (1)	100.0 (37)
สูงกว่า 30,000 บาท	27.0 (10)	62.2 (23)	10.8 (4)	100.0 (37)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance

13.30691 8 .1017

จากตารางที่ 20 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระหว่างกลุ่มผู้มีรายได้ต่างกัันนั้น แต่ละกลุ่มส่วนใหญ่จะมีบทบาทในระดับปานกลาง รองลงมาคือระดับน้อย และระดับมากตามลำดับ และมีลักษณะใกล้เคียงกันในทุกกลุ่ม

จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในกลุ่มที่มีรายได้ต่างกัันไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่าตัวแปรรายได้กับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

การถือครองที่ดิน	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
0 - 5 ไร่	37.5 (21)	58.9 (33)	3.6 (2)	100.0 (56)
6 - 10 ไร่	19.5 (9)	78.3 (36)	2.2 (1)	100.0 (46)
11 - 20 ไร่	25.0 (12)	72.9 (35)	2.1 (1)	100.0 (48)
มากกว่า 20 ไร่	25.0 (5)	60.0 (12)	15.0 (3)	100.0 (20)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance

11.66403 6 .0699

จากตารางที่ 21 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระหว่างกลุ่มผู้ถือครองที่ดินต่าง ๆ กันนั้น แต่ละกลุ่มส่วนใหญ่จะมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาจะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย และระดับมากตามลำดับ ซึ่งจะเป็นลักษณะเดียวกันในทุกๆกลุ่มและมีจำนวนใกล้เคียงกัน ที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นบ้างก็คือ กลุ่มผู้ที่มีที่ดินมากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป ที่มีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงอยู่ในระดับมากถึงร้อยละ 15.0 ทั้งนี้ ในแต่ละกลุ่มที่กล่าวมาเป็นผู้มีที่ดินน้อย เมื่อเสร็จจากการทำงานในไร่นา ก็จะไปประกอบอาชีพอย่างอื่น ทำให้มีเวลาว่างน้อย และมีช่วงเวลากลางวันอยู่ในชุมชนน้อย ในขณะที่ผู้ที่มีที่ดินมากมักจะทำงานในหมู่บ้านซึ่งต้องใช้เวลานานมากกว่ากลุ่มอื่นๆ โอกาสที่จะมีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงจึงมากกว่า ตลอดจนมีโอกาสที่จะหาอาหารโดยการจับสัตว์น้ำต่างในแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรการถือครองที่ดินกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 22 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
ไม่เคยได้รับ	58.3 (7)	41.7 (5)	0.0 (0)	100.0 (12)
ได้รับบ้างนานๆครั้ง	34.3 (24)	62.9 (44)	2.8 (2)	100.0 (70)
ได้รับบ่อยๆ	18.2 (16)	76.1 (67)	5.7 (5)	100.0 (88)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)
Chi-Square D.F. Significance				
11.68499 4 .0199				

จากตารางที่ 22 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระหว่างกลุ่มผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรประมงต่าง ๆ กันนั้น ผู้ที่ไม่เคยได้รับเลยส่วนใหญ่จะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย คือร้อยละ 58.3 ในขณะที่ผู้ที่ได้รับบ้างนานๆครั้ง และผู้ที่ได้รับบ่อยๆส่วนใหญ่มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง คือร้อยละ 62.9 และ 76.1 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับก็พบว่า ในระดับน้อยจะมีกลุ่มผู้ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเลย ในระดับปานกลางจะมีผู้ที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมบ่อยๆมากที่สุด และเป็นเช่นเดียวกันกับในระดับมาก คือร้อยละ 76.1 และ 5.7 ตามลำดับ

ลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างกันจะมีความแตกต่างในบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง กล่าวคือ ผู้ที่ไม่เคยได้รับเลยจะมีบทบาทอยู่ในระดับน้อยเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงส่วนหนึ่งถูกกระตุ้นจากการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสื่อมวลชนต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงที่มีวิกฤตการณ์น้ำเสียในลำน้ำพองเมื่อปีพ.ศ. 2535 ทำให้ชาวบ้านเกิดการตื่นตัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สนใจในข้อมูลข่าวสารเมื่อสื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะมีต่อลูกหลาน แม้ว่าจะไม่ได้เห็นผลกระทบที่ชัดเจนในชุมชน แต่เมื่อคาดว่าผลกระทบน่าจะเกิดขึ้นได้อีก ชาวบ้านจึงให้ความสนใจและมีการเฝ้าระวังว่าเหตุการณ์น้ำเสียในลำน้ำพองน่าจะเกิดขึ้นได้อีก และชาวบ้านที่สนใจในข้อมูลข่าวสารเชื่อว่า โรงงานที่ตั้งอยู่ติดลำน้ำพอง ยังคงมีพฤติกรรมที่จะปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำน้ำได้อีก

และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 23 ความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งในหมู่บ้านกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ตำแหน่งในหมู่บ้าน	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
ไม่ได้เป็นกรรมการ	32.3 (40)	66.1 (82)	1.6 (2)	100.0 (124)
เป็นกรรมการ	15.2 (7)	73.9 (34)	10.9 (5)	100.0 (46)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)
Chi-Square D.F. Significance				
10.80426 2 .0045				

จากตารางที่ 23 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงระหว่างกลุ่มผู้มีตำแหน่งเป็นกรรมการต่างๆในหมู่บ้านกับผู้ไม่ได้เป็นกรรมการใดๆ ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่จะมีบทบาทดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 73.9 และร้อยละ 66.1 ตามลำดับ รองลงมาจะอยู่ในระดับน้อย ลักษณะดังกล่าวไม่ค่อยแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับมาก พบว่า กลุ่มที่เป็นกรรมการหมู่บ้านจะมีสูงกว่าผู้ไม่เป็นกรรมการหมู่บ้านอย่างเห็นได้ชัด ในหมู่บ้านคือร้อยละ 10.9 และร้อยละ 1.6 ตามลำดับ ขณะที่ในระดับน้อยกลุ่มผู้ไม่ได้เป็นกรรมการใดๆก็จะสูงกว่าผู้เป็นกรรมการหมู่บ้านอย่างชัดเจน คือร้อยละ 32.3 และ 15.2 ตามลำดับ และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย Chi-Square Test แล้วพบว่า ตัวแปรตำแหน่งในหมู่บ้านกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผู้ที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ย่อมจะเป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งต่างๆ แม้ว่าส่วนใหญ่แล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับปานกลางเช่นเดียวกับชาวบ้านโดยทั่วไป แต่จะมีกรรมการบางรายซึ่งมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงสูงกว่าคนอื่นๆ โดยเฉพาะในหมู่บ้านบึงกลาง ซึ่งตามลักษณะของการปกครองในหมู่บ้านที่การดำเนินงานมักจะขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในขณะที่การตัดสินใจต่างๆอยู่ในกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง เช่น การปล่อยพันธุ์ปลาภายหลังวิกฤตการณ์น้ำเสียในลำน้ำพองเมื่อปีพ.ศ.2535 กรรมการหมู่บ้านก็จะเป็นผู้ไปรับพันธุ์ปลามาปล่อยเอง เป็นต้น

ตารางที่ 24 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง กับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ความรู้เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมและ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
น้อย	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)
ปานกลาง	25.6 (34)	71.4 (95)	3.0 (4)	100.0 (133)
มาก	35.1 (13)	56.8 (21)	8.1 (3)	100.0 (37)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance
3.70128 2 .1571

จากตารางที่ 24 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระหว่างกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่างกันนั้น ทั้งกลุ่มที่มีความรู้ระดับปานกลางและกลุ่มที่มีความรู้ในระดับมาก ส่วนใหญ่จะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับปานกลาง คือร้อยละ 71.4 และ 56.8 ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับต่างๆ พบว่า ในบทบาทระดับน้อย ผู้มีความรู้ในระดับมากจะมีสูงกว่าผู้มีความรู้ในระดับปานกลาง ในขณะที่ระดับมากผู้มีความรู้มากจะสูงกว่าผู้มีความรู้่น้อยคือร้อยละ 8.1 และ 3.0

ลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้มีความรู้มากมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงน้อยกว่าหรือสูงกว่าผู้มีความรู้่น้อยก็ได้ และเมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 25 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ทัศนคติ ๑	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
น้อย	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)
ปานกลาง	41.4 (29)	52.9 (37)	5.7 (4)	100.0 (70)
มาก	18.0 (18)	79.0 (79)	3.0 (3)	100.0 (100)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance

13.03607 2 .0015

จากตารางที่ 25 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระหว่างกลุ่มผู้ที่มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงต่างกัันนั้น ทั้งผู้ที่มีทัศนคติในระดับปานกลางและระดับมากต่างมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นบทบาทระดับน้อยและระดับมากตามลำดับ เมื่อพิจารณาบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับ พบว่า ในบทบาทระดับน้อยจะมีผู้ที่มีทัศนคติระดับปานกลางสูงกว่าผู้ที่มีทัศนคติระดับมาก คือร้อยละ 41.1 และ 18.0 ตามลำดับ ส่วนในบทบาทระดับปานกลางจะมีผู้ที่มีทัศนคติระดับมากสูงกว่าผู้ที่มีทัศนคติระดับน้อย คือร้อยละ 79.0 และ 52.9 ตามลำดับ และในบทบาทระดับมากจะมีผู้ที่มีทัศนคติระดับปานกลางสูงกว่าระดับมากคือร้อยละ 5.7 และ 3.0 ตามลำดับ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ตัวแปรด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงกับบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมง	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง			
	น้อย %(จำนวน)	ปานกลาง %(จำนวน)	มาก %(จำนวน)	รวม %(จำนวน)
น้อย	24.6 (31)	70.6 (89)	4.8 (6)	100.0 (126)
ปานกลาง	40.0 (16)	57.5 (23)	2.5 (1)	100.0 (40)
มาก	0.0 (0)	100.0 (4)	0.0 (0)	100.0 (4)
รวม	27.6(47)	68.2(116)	4.1(7)	100.0(170)

Chi-Square D.F. Significance

5.65521 4 .2264

จากตารางที่ 26 พบว่า บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระหว่างกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงต่างกันั้น ทุกกลุ่มจะมีบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ในหมู่บ้านไม่ค่อยมีผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงในระดับมาก ซึ่งในที่นี่มีเพียง 4 รายเท่านั้น ที่เหลือจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์ระดับน้อยจนถึงปานกลาง และเมื่อพิจารณาถึงบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแต่ละระดับ พบว่า ในบทบาทระดับน้อยจะมีผู้ใช้ประโยชน์ปานกลางมากกว่าผู้ใช้ประโยชน์น้อยคือร้อยละ 40.0 และ 24.6 ในบทบาทระดับปานกลางจะมีผู้ใช้ประโยชน์น้อยสูงกว่าผู้ใช้ประโยชน์ปานกลาง คือร้อยละ 70.6 และ 57.5 ตามลำดับ ซึ่งเช่นเดียวกับในบทบาทระดับมาก มีผู้ใช้ประโยชน์น้อยสูงกว่าผู้ใช้ประโยชน์ปานกลาง คือร้อยละ 4.8 และ 2.5 ตามลำดับ

ลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ใช้ประโยชน์น้อยจะมีบทบาทสูงกว่าผู้ใช้ประโยชน์ปานกลาง ซึ่งอาจเกิดจากการรู้จักดูแลเอาใจใส่ต่อทรัพยากรประมง ไม่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงมากเกินไป เพื่อที่จะหลงเหลือทรัพยากรประมงไว้ให้ลูกหลาน ตลอดจนเห็นว่าทรัพยากรที่มีอยู่มีความร่อยหรอลงมาก จึงไม่นำมาใช้ประโยชน์มากเกินไป อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย Chi-Square Test แล้ว พบว่า ตัวแปรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงกับตัวแปรบทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงไม่มีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .05